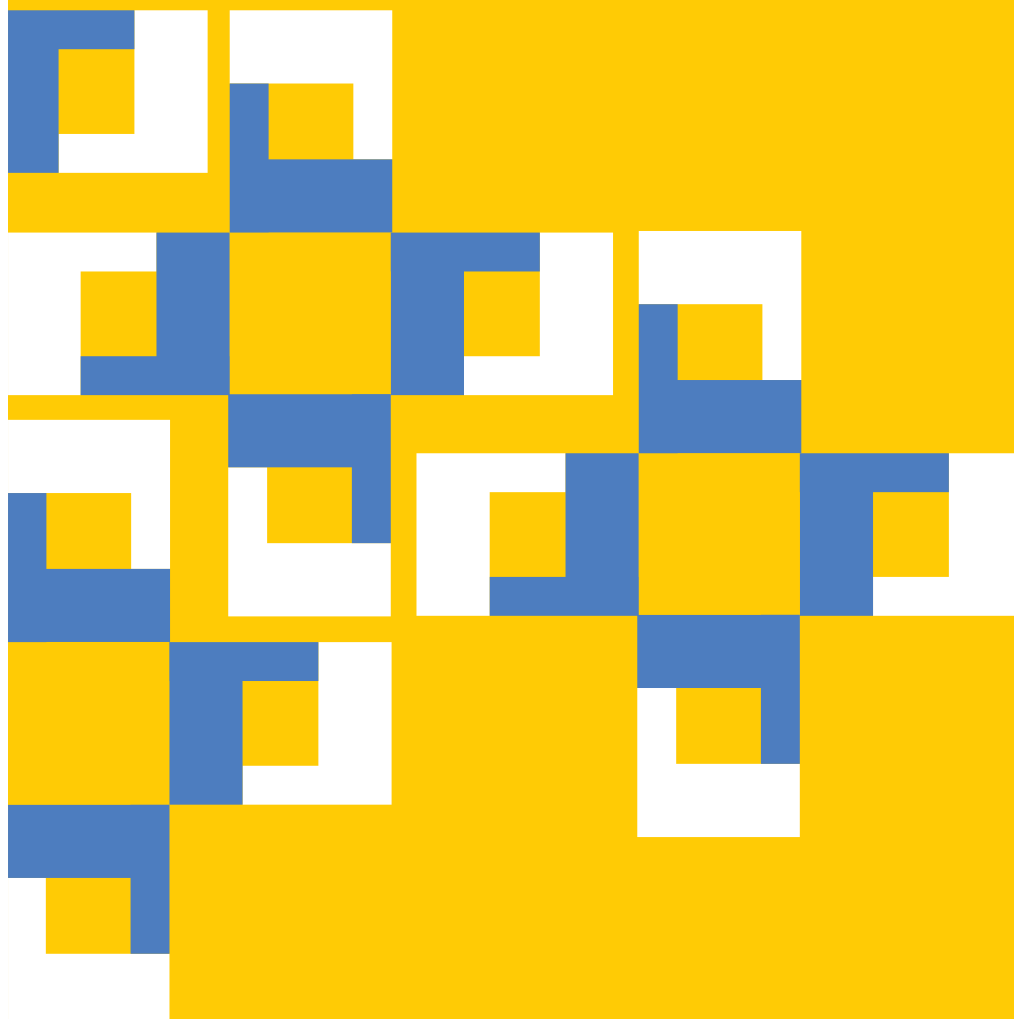

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

2024

ВИПУСК 11.
КВІТЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ
2024 РОКУ

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Періодичний звіт на основі
моніторингових матеріалів
з обраних регіонів України

КИЇВ – 2024

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ. Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України. **ВИПУСК 11. КВІТЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ 2024 РОКУ** / Український незалежний центр політичних досліджень. Київ. Серпень 2024. 42 с.

Цей звіт підготувала команда Українського незалежного центру політичних досліджень у межах діяльності Національної платформи стійкості та згуртованості. Ця громадянська ініціатива започаткована в лютому 2018 року (попередня назва – Національна платформа «Діалог про мир та безпечну реінтеграцію»).

Діяльність Національної Платформи спрямована на посилення національної стійкості України. Шлях до цього – забезпечення діалогових практик у суспільстві, надання пропозицій владі у виробленні відповідних політик, зокрема щодо стійкості та соціальної згуртованості, а також забезпечення суспільної обізнаності в цих процесах. Ініціатива реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах проекту «Забезпечення стійкості України в умовах зростання ризиків та наслідків війни».

Звіт базується на даних про події в 11 областях України, що мають значення для формування політики національної стійкості. Відбір областей здійснено на основі аналізу процесів згуртованості мешканців Донецької, Луганської, Херсонської, Харківської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської і Закарпатської областей унаслідок розгортання воєнних дій. Для збору даних ми вирізняємо тимчасово окуповані території, прифронтові та звільнені території, території, що розташовані в умовному тилу.

УНЦПД висловлює подяку за надані матеріали учасникам Регіональної мережі Національної платформи стійкості та згуртованості – Дмитрові Арабаджієву, Тамарі Астаховій, Діані Бариновій, Дементію Белому, Валентину Волошину, Миколі Яцкову, Ігорю Доцякові, Михайлові Золотухіну, Наталії Нечаєвій-Юрійчук, Олені Ніжельській, Андрію Романенкові, Зеновію Сірику.

Укладачі звіту – Світлана Горобчишина (текст), Світлана Конончук (загальна редакція)
Літературна редакторка – Мар'яна Добоні
Дизайнер – Сергій Буравченко

Координація проекту – Ольга Коваленко, Іван Вартовник, Анна Іщук, Валерія Скворцова.

Зміст цієї публікації є цілковитою відповідальністю авторів і не обов'язково відображає офіційну позицію Європейського Союзу.

Публікація доступна на сайті Національної платформи стійкості та згуртованості <http://national-platform.org/> та сайті УНЦПД www.ucipr.org.ua.

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	05
РЕЗЮМЕ	06
I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ	10
1. Зміни в системі управління	10
1.1. Рішення окупаційної влади	11
1.2. Доступ до публічної інформації	13
1.3. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування	14
2. Робота над ідентичністю	14
2.1. Зміни в стандартах освіти	15
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	16
II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ	17
1. Зміни в системі управління	17
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	17
1.2. Доступ до публічної інформації / інформаційна безпека	23
2. Робота над ідентичністю	23
2.1. Зміни в стандартах освіти	23
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	24
2.3. Свобода віросповідання	24
3. Спільна справа	25
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	25
4. Зміни в соціальній структурі	25
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	25
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	26
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація. Бронювання	27
III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ	28
1. Зміни в системі управління	28
1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості	28
2. Робота над ідентичністю	31
2.1. Мовна політика	31
2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення	32
2.3. Свобода віросповідання	33
2.4. Національні меншини	33
3. Спільна справа	34
3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи	34
3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами	35
4. Зміни в соціальній структурі	35
4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю	35
4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування	36
4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація	36
МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ	38

СКОРОЧЕННЯ

БПЛА	безпілотні літальні апарати
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПО	внутрішньо переміщені особи
ВЦА	військово-цивільна адміністрація
ГЕС	гідроелектростанція
ДСНС	Державна служба України з надзвичайних ситуацій
ЗАЕС	Запорізька атомна електростанція
ЗСУ	Збройні Сили України
ІПСО	інформаційно-психологічна операція
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВА	міська військова адміністрація
ОВА	обласна військова адміністрація
ООН	Організація Об'єднаних Націй
РФ	Російська Федерація
СЕС	сонячна електростанція
ТЕЦ	теплова електростанція
ТОТ	тимчасово окупована територія
ТЦК та СП	територіальний центр комплектування та соціальної підтримки
ФОП	фізична особа-підприємець
ЦНАП	центр надання адміністративних послуг
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд ООН

РЕЗЮМЕ

Ситуація на фронті

Станом на квітень 2024 року повномасштабне вторгнення Росії в Україну тривало вже третій рік із дуже високою бойовою інтенсивністю. У травні росіяни почали повторний наступ у Харківській області після того, як українські збройні сили вигнали їх звідти у вересні – жовтні 2022 року. Однак задум росіян окупувати якомога більше Харківської області в травні – червні 2024 року провалився. Вони розраховували взяти Вовчанськ і Липці за два дні, а потім за п'ять – дістатися до Харкова та йти далі. Проте оборонці України знову зупинили їх. Українські воїни ведуть активну оборону й утримують позиції. На півночі області ворог проводить перегрупування та стягує резерви, у районі Вовчанська точаться бої, а на Куп'янському напрямку відбуваються штурмові дії.

Як [повідомив](#) Президент України Володимир Зеленський, від початку червня російська армія застосувала проти України понад 2 400 керованих авіабомб, з них третина була випущена по Харківській області. В інтерв'ю [«Guardian»](#) 17 квітня 2024 року мер Харкова Ігор Терехов [заявив](#), що без зовнішньої військової допомоги Україні Харків може перетворитися на «друге Алеппо». За його словами, загарбники змінили тактику, намагаючись зруйнувати енергопостачання міста й залякати мешканців ударами по цивільній інфраструктурі.

Навала росіян у Харківській області [розтягувала](#) лінію зіткнення, яка, за липневими даними Генерального штабу ЗСУ, становила на українській території близько 3 тис. км, а бойові дії точилися на близько 1 тис. км і суттєво сковували сили українців. Зокрема, завдяки розгортанню кількох фронтів, маючи суттєву перевагу в ресурсах, росіяни тиснули в Донецькій і Луганській областях. У Донецькій області війська агресора атакували на кількох напрямках. Після чотиримісячного наступу й окупації в лютому 2024 року Авдіївки та взяття в травні сусіднього Очеретиного ворог рухався в напрямку траси «Покровськ – Костянтинівка», яка є основною дорогою постачання ЗСУ на Донеччині. До траси від Очеретиного близько 10 км. Покровськ і Костянтинівка перебували під контролем української сторони, але зазнавали постійних страшних обстрілів армією противника.

У червні агресор активізувався і вклинився в українську оборону поблизу міста Торецьк. Основним завданням для нього залишалося захоплення міст Торецьк і Часів Яр, перетин водоканалу «Сіверський Донець – Донбас» і вихід на трасу «Покровськ – Костянтинівка». Це відкриє можливість для наступу безпосередньо на місто Покровськ, важливий транспортний вузол на адміністративній межі Донецької та Дніпропетровської областей, а на північ – до українських Краматорська й Слов'янська в Донецькій області. Бліцкриг із підкорення України провалився, і наразі основна ціль Кремля – вийти на адміністративні межі тих чотирьох областей, які агресор уже оголосив своїми.

Тривали важкі бої в Луганській області по всій лінії фронту, де росіяни захопили більше ніж 95% території. Війська РФ намагалися прорвати українську оборону в районах Невського, Макіївки й Серебрянського лісу, де з 2022 року проходить лінія фронту. Окрім атак на українські позиції, «визволителі» завдавали авіаударів по містах і селах Луганської області. Під обстріли потрапляли Новолюбівка й Серебрянський ліс.

ЗСУ стали частіше бити у відповідь по законних військових цілях на тимчасово окупованих територіях. Так, 7 червня під ударом в Луганську [опинилися](#) місця дислокації російських військ та об'єкти інфраструктури. Відео з місця одного з ударів були локалізовані в районі Гострої Могили. Там розташовані казарми колишнього Луганського вищого військового училища штурманів, де розмістилися загарбники, а також летовище, авіаремонтний завод і траса до російського кордону. Учетверте за останні два місяці було влучання по нафтобазі в Луганську.

У Запорізькій області військові РФ продовжували атакувати поблизу Роботиного, Вербового, Малої Токмачки, Новопокровки й Нестерянки, але українська оборона утримувала позиції. Оглядачі вважають, що зростання інтенсивності атак може свідчити про наміри російських стратегів відновити наступальні операції в цьому районі.

Російська артилерія з території окупованої Кінбурнської коси продовжувала бити по південних населених пунктах Миколаївщини.

Херсонщина перебувала в зоні активних бойових дій. Громади області вздовж Дніпра потерпали від щоденних обстрілів, окрім того, росіяни запускали ракети і в більш віддалені поселення. Від обстрілів гинули люди, серйозно страждала критична інфраструктура, зазнавало руйнувань житло.

У травні росіяни завдавали численних ракетних і дронівих ударів по житлових районах Одеси. Хоча українські сили протиповітряної оборони збили більшість дронів, деякі з них все ж досягли своїх цілей, спричинивши значні жертви серед мирного населення й руйнування інфраструктури.

Тимчасово окуповані території

На ТОТ Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей протягом квітня – червня 2024 року тривав процес інтеграції в систему влади Росії. Окупаційна адміністрація продовжувала політику терору й залякування, активно здійснювала русифікацію й мілітаризацію регіону, насаджувала нові закони й примусові заходи для збереження контролю над цими територіями й усе глибшої абсорбції українських громадян.

Загарбники планують наростити транзитний потенціал окупованих територій Донецької та Запорізької областей і прокласти сухопутний коридор до Криму. Зокрема, вони активно споруджують залізницю узбережжям Азовського моря від Ростова-на-Дону в Росії до Криму з кінцевою точкою в Севастополі. Дорога розглядається як альтернатива Керченському мосту. Вона дасть можливість переміщати вантажі, у тому числі військового призначення. Близькість колії до лінії фронту в Запорізькій області зумовлювала тут, зокрема, і бойову активність росіян. Для управління цією залізницею Росія в березні 2023 року створила підприємство під назвою, що відбиває її завойовницькі устремління, – «Залізниця Новоросії» з головним офісом у Донецьку. Паралельно проводився ремонт наявної автомобільної дороги з Ростова-на-Дону до Маріуполя.

Російська влада зобов'язала власників житла на зайнятих нею територіях зареєструвати право власності в Єдиному державному реєстрі нерухомості РФ, попереджаючи, що буде відбирати майно в разі відсутності запису або за наявності ознак безхазяйності.

Російська Федерація продовжила виділяти значні фінансові ресурси для змін у суспільному середовищі на захоплених територіях, зокрема для русифікації освітнього простору й поширення пропагандистських наративів через усі доступні комунікаційні канали. Кошти йшли на закупівлю російських книг для бібліотек, забезпечення населення безкоштовними приставками для супутникового телебачення «Рускій мір», а також масове розповсюдження багатотиражних офіційних газет із пропагандистськими матеріалами.

Запровадження обов'язкових заходів, таких як шиккування («лінійки») під гімн РФ і кадетські класи Росгвардії, було спрямоване на індоктринацію й інтеграцію дітей у систему окупаційного порядку. Це спричиняло конфлікти між дітьми та їхніми батьками, які не підтримують окупаційну владу.

З 15 квітня у РФ розпочалася весняна призовна кампанія, яка вперше поширилася на молодь із новоокупованих територій України.

Прифронтові та звільнені території

Система військових адміністрацій Донецької області продовжує виконувати свої функції й демонструє здатність адаптуватися та покращувати свою спроможність через залучення нових компетентних кадрів й активну співпрацю з громадянським суспільством. Проте населення області залишається дещо

відстороненим від процесу ухвалення управлінських рішень через відсутність представницького рівня, тобто місцевих рад та інструментів локальної демократії. Окрім того, значна частина мешканців, які евакуювалися, відірвана від подій на місці, що створює розриви в практиці й міжособистісній комунікації тих, хто залишився, і тих, хто виїхав.

Питання евакуації може стати дуже гострим для тих, хто залишився в Донецькій області, адже бої наближаються до густонаселеної Краматорсько-Слов'янської агломерації. Швидка евакуація цього населення може створити додаткові логістичні проблеми й навантаження на соціальну інфраструктуру в інших регіонах, які протягом двох із половиною років приймають переселенців, а також кинути нові виклики стійкості й згуртованості суспільства.

Унаслідок обстрілів і руйнувань інфраструктури кількість населення Херсонщини постійно зменшувалася: станом на травень 2024 року в обласному центрі залишилося 65 тис. осіб, або приблизно 20% від попередньої кількості. Тим часом у Високопільській, Калинівській і Великоолександрівській громадах, які не обстрілювали так часто, населення поступово зростало.

Незважаючи на системну роботу ДСНС та інших спеціалізованих структур, допомогу міжнародних донорів і бізнесу, Харківщина залишається найбільш замінованим регіоном України. Роботи з розмінування нарощують, але без новітніх технологій не обійтись.

У Харкові будують підземні школи, щоб заохочувати жителів не покидати регіон.

Бізнес, що залишився на Харківщині або повернувся, знову почав розглядати варіанти переміщення з огляду на посилення обстрілів через [ідею](#) Путіна створити «санітарну зону», щоб територія РФ була недосяжною для ЗСУ.

Переименування вулиць у межах деколонізації та дерусифікації викликало різні реакції серед місцевих мешканців і поляризацію думок у громадах. Але назагал населення схвалювало кампанію деколонізації як один із виявів спротиву російській агресії, відновлення подій минулого, несфальшованих імперськими наративами, що важливо для зміцнення національної згуртованості.

В українців накопичується втома від війни. Невизначеність її результату та часового горизонту завершення тисне на настрої та стан суспільства. Теза про необхідність укладання миру за будь-яку ціну сприймається по-різному в різних суспільних середовищах.

У травні 2024 року набули чинності нові закони, що посилили відповідальність громадян і роботодавців за недотримання правил військового обліку й мобілізації. Роботодавці почали пропонувати звільнення або переведення на договірні відносини, щоб уникнути звітування. Окрім того, громіздка й тривала процедура бронювання співробітників створювала додаткове соціальне напруження, адже багато підприємств стикалися з труднощами в оформленні документів або не встигали забронювати ключових працівників.

Війна завдає постійних збитків довкіллю. Екологічні наслідки ще потрібно обрахувати, але викиди від щоденних артобстрілів і ракетних атак на цивільні та промислові об'єкти, зокрема ті, що працюють із хімічними речовинами, спалені ліси негативно впливають на стан довкілля в Україні та сусідніх країнах.

Умовно тиллові території під управлінням українського уряду

Ракетні удари ворога в травні – червні 2024 року сильно пошкодили критичну інфраструктуру по всій країні, через що зросла кількість відключень електроенергії. Графіки відключень змінювалися залежно від ситуації в енергетичній сфері. Тому гостро стоїть питання розвитку мережі малих електростанцій, що працюють на альтернативних джерелах енергії.

Зберігається загроза техногенної катастрофи в Бурштинській міській територіальній громаді Івано-Франківської області. При визначенні загального алгоритму побудови теплопостачальної інфраструктури питання фінансування й початку будівництва залишалися не розв'язаними.

Експорт агропродукції через порти Одеси на достатньо високому рівні (87% агроекспорту України) свідчив про важливу роль регіону у світовій продовольчій безпеці. Зростання обсягів обробки

вантажів у портах демонструвало економічну стійкість і здатність адаптуватися до умов війни. Запуск регіонального офісу для підтримки бізнесу свідчив про роботу над економічним розвитком і підтримкою підприємців.

Динаміка розвитку суспільного середовища тилкових областей формувалася під впливом складних політичних і соціально-економічних процесів воєнного стану. З одного боку, зростала суспільна втома від війни й переживання численних втрат, неефективності управлінських рішень із важливих питань і суспільної диференціації. Фіксувалося неоднозначне ставлення до мобілізації й методів її проведення, зниження рівня фінансової підтримки ЗСУ. З іншого боку, активізувалися різні групи й спільноти, кристалізувалися процеси утвердження громадянської ідентичності на фоні перегляду ідеологем радянського часу, розширювалося культурне життя.

У суспільному середовищі переважало негативне сприйняття мобілізаційних практик, поширювалися різноманітні легальні й нелегальні форми ухилення від призову. Діяльність влади не сприяла зростанню довіри до неї.

Через війну збільшилася кількість людей, які потребували лікування й реабілітації. Відкривалися нові й розширювалися наявні медичні й реабілітаційні центри для військових і цивільних, які постраждали внаслідок війни, облаштовувалися нові класи для медичного та військового навчання дітей, виділялися кошти під проєкти реабілітації й повернення військових до цивільного життя, розширювалися можливості для того, щоб ветерани війни могли відкрити свою справу.

Органи влади, благодійні фонди й міжнародні організації координують зусилля, щоб допомагати ВПО. Актуальними для громадян залишаються житлові й побутові проблеми, отримання медичної допомоги й психологічної підтримки. Інтегруватися в нове середовище та відновитися переселенцям допомагає працевлаштування або започаткування власної справи.

Упродовж великої війни почав формуватися новий символічний простір, у якому домінують роль відіграють герої російсько-української війни, антиросійські й антиімперські наративи. Мешканці особливо чуйно ставляться до пам'яті про загиблих у цій війні: закладають алеї слави, відкривають меморіальні дошки тощо.

I. ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІ ТЕРИТОРІЇ

На ТОТ тривав процес інтеграції в систему влади Росії. Окупанти продовжували політику терору й залякування, а також діяльність, спрямовану на поглинання територій та унеможливлення повернення українських громадян додому. Активно впроваджувалася політика русифікації й мілітаризації, вводилися нові закони й примусові заходи для збереження контролю над регіоном.

1. Зміни в системі управління

Після проведення так званих «виборів» президента Росії на окупованих частинах Донецької, Луганської, Запорізької і Херсонської областей України 15–17 березня 2024 року політичне та управлінське життя на цих територіях стало менш активним, без значущих подій навесні 2024 року. Окупаційна влада здебільшого генерувала заяви, пов'язані із загальноросійським контекстом. Система окупаційної адміністрації залишилася незмінною, тривала поступова інтеграція в російську систему управління.

На окупованій частині Донецької області продовжилася ліквідація так званих «державних органів Донецької Народної Республіки» та створення філій і підрозділів центральних органів влади Росії.

Рішення про скасування окупаційного «уряду» було ухвалено після того, як Росія заявила про анексію Луганської області. Так, окремими «указами» «голови республіки» були ліквідовані, зокрема, так звані «[Міністерство інформації](#)», «[Міністерство культури](#)», «[Міністерство освіти та науки](#)», «[Міністерство державної безпеки](#)», «[Міністерство охорони здоров'я](#)» та «[Адміністрація голови республіки](#)». Усі ці віртуальні «органи влади» квазідержавного формування мають бути замінені на нові «органи влади», передбачені законодавством РФ. Водночас окупаційна адміністрація [відклала](#) скасування «регіонального уряду» щонайменше до 1 вересня 2024 року. Причину перенесення «пояснили» так: «*Виникла потреба продовжити термін ліквідації "уряду" "ЛНР"*».

Російська Федерація [мала намір](#) до кінця 2024 року сформувати на ТОТ Запорізької, Херсонської, Луганської та Донецької областей новий так званий «федеральний округ», повідомила очільниця Бердянської МВА Вікторія Галіціна. «*Такі плани окупантів підкреслюють їхнє прагнення легітимізувати свою агресію та закріпити контроль над українськими землями, намагаючись стерти українську ідентичність та культуру*», – додала вона.

У так званий «ЛНР» продовжили [замінювати](#) місцевих колаборантів на російських чиновників. Голова самопроголошеної «ЛНР» Леонід Пасічник оголосив, що новим «прем'єр-міністром» стане росіянин Єгор Ковальчук, якого представив заступник адміністрації Путіна Сергей Кірієнко. Ковальчук раніше був мером міста Міас і заступником губернатора Челябінської області. Він замінив місцевого чиновника Сергія Козлова із Сорокиного, окупованого з 2014 року.

У травні губернатор Ростовської області Голубєв [повідомив](#) про створення буферної зони з особливим режимом між Ростовською областю Росії й окупованими частинами Луганської та Донецької областей (так званими «ЛНР» і «ДНР»). Для відвідування цієї зони стали обов'язковими документи, що засвідчують особу. Щоб наблизитися до самого кордону на 100 м, потрібно попередньо отримати дозвіл від ФСБ. Подібні заходи діяли, коли між Луганською областю України й Ростовською областю Росії проходив міждержавний кордон.

1.1. Рішення окупаційної влади

>> ПАСПОРТИЗАЦІЯ

За [інформацією](#) Луганської ОВА, особам без російського громадянства дозволено проживати на території самопроголошеної «ЛНР» на підставі наявних документів до 31 грудня 2024 року. Після цього вони визнаватимуться іноземцями й зможуть звернутися по посвідку на проживання.

«Примусова паспортизація дала збій. Раніше було визначено, що українці могли мешкати на цих територіях без документів російського зразка лише до 1 липня. Після чого загарбники погрожували влаштувати депортацію», – прокоментували в Луганській ОВА.

>> ЗАПОРІЗЬКА АЕС

21 червня МАГАТЕ [оприлюднило](#) інформацію про серйозні пошкодження підстанції «Луч» у тимчасово окупованому Енергодарі після атаки безпілотною, унаслідок чого в місті, де проживає більшість персоналу Запорізької АЕС, зникла електроенергія. За словами команди МАГАТЕ, електропостачання станції не зазнало пошкоджень, оскільки вона не отримує стороннього живлення.

28 червня представники тимчасово окупованої ЗАЕС повідомили експертам МАГАТЕ, що станція зовнішнього радіаційного моніторингу зруйнована внаслідок обстрілів та пожежі. Проте фахівців агенції не допустили туди, щоб підтвердити пошкодження. *«Втрата однієї станції радіаційного моніторингу не має прямого впливу на безпеку на ЗАЕС, але вона є частиною безперервної ерозії низки заходів безпеки під час війни, що залишається джерелом глибокого занепокоєння», – [наголосив](#) Рафаель Гроссі, генеральний директор МАГАТЕ.*

>> ПІДПРИЄМСТВА

На окупованих територіях [продовжився](#) перерозподіл української власності. У квітні окупаційна влада Донецької області оголосила про передачу чотирьох шахт в оренду «інвестору». Серед них – «Комсомолец Донбасу» й три копальні об'єднання «Торезантрацит». Шахта «Комсомолец Донбасу» розташована в місті Хрестівка (до 2016 року – Кіровське) і належна до корпорації ДТЕК, що входить у холдинг «SCM» Ріната Ахметова, – одне з найбільших вугледобувних підприємств України. Об'єднання «Торезантрацит» – це державне українське підприємство, яке включає три шахти в місті Торез. Кроки «влади» в окупованих регіонах фактично означають захоплення українських державних і приватних вугледобувних активів. Новим номінальним «власником» цих підприємств стане російська компанія «Імпекс-Дон», створена в Ростові-на-Дону у 2015 році, яка займається вугледобуванням і торгівлею металопрокатом.

За даними Центру національного спротиву, на ТОТ Луганщини ворог [не виплачував](#) зарплату на деяких шахтах із лютого, що призвело до посилення соціальної кризи. Населення стало більш залежним від окупаційної адміністрації, яка компенсує борги, роздаючи гуманітарну допомогу в обмін на отримання паспорта. З 2022 року значна кількість шахт на цих територіях була закрита. Це спричинило додаткові труднощі для місцевого населення, яке залишилося без стабільного джерела доходу й було змушене пристосовуватися до умов, створених окупаційною владою.

Окупаційна влада продовжувала демонструвати наміри відновити виробництво в нещодавно завойованих містах, проте ці заяви не були підкріплені реальними діями. Зокрема, так званий «голова» так званої «ДНР» Денис Пушилін [повідомив](#), що для відновлення Авдіївського коксохімічного заводу необхідно кілька мільярдів рублів. Проте ці кошти мають надати інвестори, яких поки що навіть не почали шукати. Остаточну оцінку можна буде дати лише після відновлення енергопостачання міста. Пушилін також зазначив, що перспективи відновлення Авдіївки залежатимуть від можливості відновити роботу заводу.

Аналогічна ситуація [склалася](#) в Бахмуті, який наразі навіть не почали розмінювати, оскільки загарбникам для цього буцімто необхідно відсунути лінію фронту на 20–25 км від міста, тобто захопити Костянтинівку, Дружківку й Краматорськ. Незважаючи на це, так зване «керівництво республіки» заявляло про готовність [відновити](#) роботу Артемівського заводу шампанських вин.

Загалом протягом усього повномасштабного вторгнення окупаційна влада тільки декларувала можливість і перспективи відновлення окупованих міст. Відносно системне будівництво відбувалося

лише в Маріуполі. Однак там відновлювали переважно транспортну інфраструктуру, необхідну для ведення бойових дій, і зводили житло, щоб створити видимість активної діяльності та мати можливість розміщувати представників окупаційної влади.

Водночас такі міста, як Соледар, Попасна, Бахмут чи Авдіївка, практично лежали в руїнах. Після бомбування й захоплення цих міст ситуація розгорталася за стандартною схемою: влада вдавала, що відновлює життя, місцеві мешканці виїжджали, а населені пункти остаточно вимирали. У Соледарі в лютому 2024 року проживало до 15 осіб, у Попасній – близько 200 із довоєнних 22 тис. Авдіївка, у якій жило більше ніж 30 тис. осіб, була зруйнована майже вщент.

На фото: місто Авдіївка Донецької області. Лютий 2024 року. Джерело – [Бі-Бі-Сі. Україна](#).

В окупованому Старобільську Луганської області росіяни проводили [інвентаризацію](#) нерухомості підприємств. Власники магазинів, кафе, АЗС, готелів, складів, земельних ділянок, а також житлових будинків, переобладнаних під торговельні чи офісні приміщення, і МАФів мали надати відповідні документи в окупаційну адміністрацію до 1 червня 2024 року. У разі відсутності документів окупанти хотіли розпочати процедуру визнання «муніципальної власності» на ці об'єкти.

>> ІНФРАСТРУКТУРНЕ БУДІВНИЦТВО

Окупаційна адміністрація планувала збільшити транзитний потенціал окупованих територій Донецької області для побудови сухопутного коридору до окупованого Криму. Зокрема, активно будувалася залізнична гілка від Ростова-на-Дону до окупованого Криму через новоокуповані території України.

Згідно з [дослідженнями журналістів](#), частина цього залізничного шляху на території Донецької області була готова на 80%. За [офіційною версією окупаційної влади](#), головна мета розвитку цих транспортних коридорів – «зв'язати в єдиний вузол всі торговельні порти Азовського моря». Функціонування цієї залізниці дозволить окупантам перевозити вантажі, у тому числі військового призначення, та економити час на логістиці.

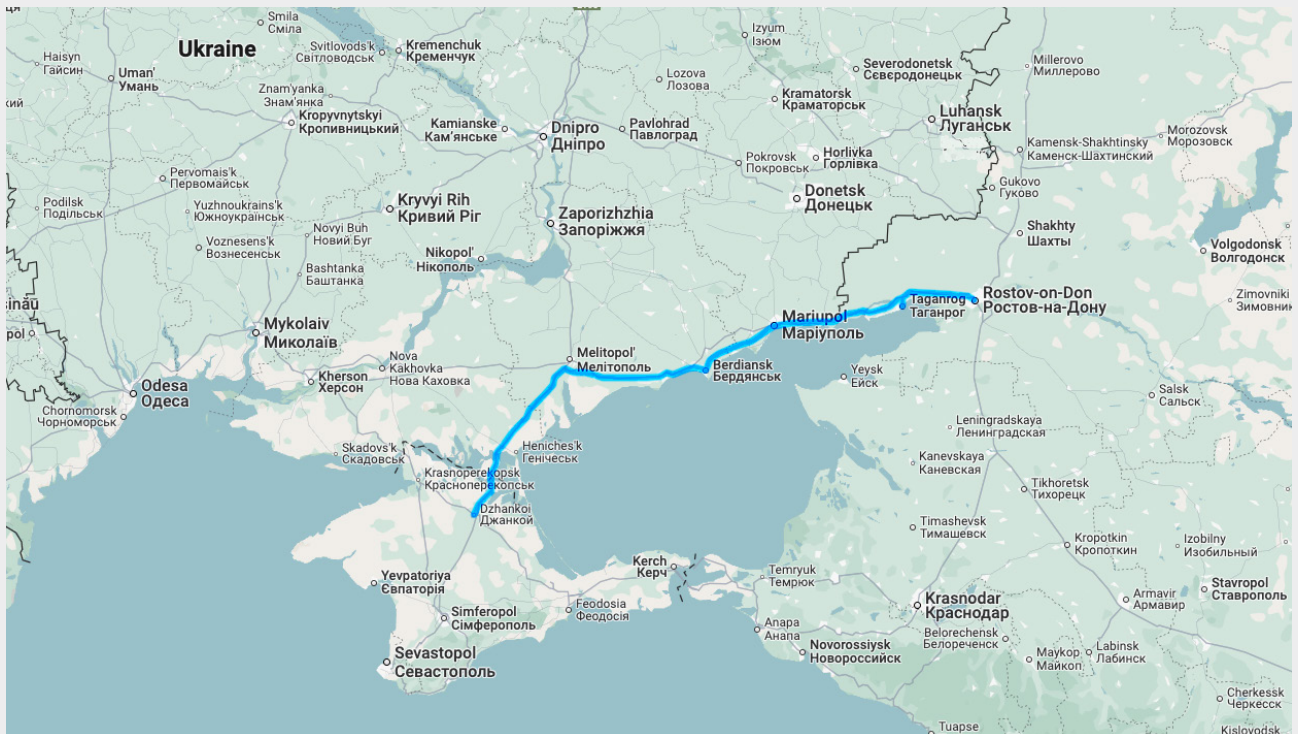

Схема маршруту залізниці з Ростова-на-Дону до Криму через окуповані південні землі України

Водночас активно обговорювалося прокладання автомобільного транспортного коридору між територією Росії (з Ростова-на-Дону) та окупованим Кримом. Використанню цього шляху для перекидання військових вантажів заважає відсутність об'їзної дороги навколо Маріуполя. Через це вантажі змушені рухатися через центр міста, що привертає зайву увагу цивільного населення. Саме тому окупаційна влада [планувала](#) до кінця 2026 року закінчити будівництво автомобільної об'їзної дороги навколо Маріуполя.

>> ВЛАСНІСТЬ

Як повідомив Центр прав людини ZMINA, наприкінці березня 2024 року окупаційна влада РФ [наголосила](#), що власники житла, розташованого на ТОТ Донецької, Запорізької, Луганської, Херсонської областей, повинні зареєструвати право власності на житлову нерухомість у Єдиному державному реєстрі нерухомості РФ. У разі відсутності відповідного запису в реєстрі або якщо житлове приміщення має ознаки «безхазяйного» (невикористання, невнесення плати за комунальні послуги протягом року), його будуть вилучати так звані «муніципальні органи» окупаційної влади РФ.

>> ЕКОЛОГІЧНІ КАТАСТРОФИ

Кінбурнський півострів третій рік перебуває під окупацією. За [інформацією](#) управління екології та природних ресурсів Миколаївської ОВА, через понад 180 пожеж там вигоріло 60% суходолу. Ситуацію ускладнює також те, що з початку окупації росіяни розграбували все майно заповідників, включно з протипожежною технікою.

1.2. Доступ до публічної інформації

Російський окупаційний режим створив потужну пропагандистську машину, спрямовану на внутрішню аудиторію та контроль жителів окупованих територій. Одним з основних механізмів цієї пропаганди став безкоштовний пакет супутникового [телебачення «Рускій мір»](#). Він розрахований на мешканців окупованих територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Пакет, який включає як федеральні, так і регіональні канали, буде безкоштовним до 31 грудня 2026 року.

Водночас окупаційна влада продовжила переформатування інформаційного простору. Протягом звітного періоду розпочало роботу нове медіа, яке охоплює ТОТ України. «Новос.Медіа» має окремі розділи, присвячені окупованим частинам Луганщини, Донеччини, Херсонщини й Запоріжжя. Зареєстроване Роскомнадзором у квітні 2024 року, це ЗМІ активно просуває офіційну інформаційну політику російської влади, висвітлюючи «відновлення окупованих територій» і переваги життя в складі Росії.

На окупованій території Херсонської області діяло ФМ-радіо «Таврія» і шість офіційних друкованих видань, які розповсюджувалися безкоштовно. Усі газети створювали в об'єднаній редакції «Наддніпрянської правди», наклад якої сягає 80 тис. примірників, а під час «референдуму» та «виборів» був значно більшим. Газети друкуються в Сімферополі, у Криму. Окрім того, усі «органи влади» мають власні телеграм-канали. Різні телеграм-канали підживлюють потужний пропагандистський наратив, направлений на контроль над поглядами та сприйняттям ситуації жителями окупованих територій.

1.3. Дії окупаційної влади щодо рекрутингу в збройні формування

З 15 квітня 2024 року у РФ розпочалася весняна призовна кампанія. Уперше на строкову службу будуть призивати і молодь із новоокупованих територій України. Указ президента Росії від 31 березня 2024 року № 222 не передбачає жодних винятків для цих територій, [повідомив](#) Центр журналістських розслідувань. Вручити повістку мешканцям окупованих територій представники військового комісаріату можуть як особисто в руки, так і надіславши її через портал «Держпослуги». Штраф за неявку у військкомат – 200 тис. руб.

На тимчасово окупованій Херсонщині влада [зобов'язала](#) підприємців створювати списки співробітників, які підлягають військовому обліку. Ідеться про громадян 2007 року народження й старшого віку. Планувалося посилити набір до так званих добровольчих батальйонів.

Окупанти [посилили](#) мобілізацію в захоплених містах Запорізької області – Мелітополі, Бердянську, Енергодарі й Токмаку. Керівники на місцях разом із російськими військовими організували рейди по домівках місцевих жителів: перевіряли документи, а також з'ясовували, чи стоять чоловіки на військовому обліку. «У більшості випадків чоловікам видають повістки на місці та вимагають негайного прибуття до військкоматів для подальшого відправлення на фронт. Зараз такі рейди стають дедалі частішими та агресивнішими», – ідеться в повідомленні руху «Анти Z».

У середині квітня гауляйтер Запорізької області Євген Балицький [утворив](#) «призовні комісії» на окупованих територіях. «Залучення мешканців окупованих територій до служби в армії країни-окупанта – це порушення міжнародного законодавства», – прокоментував голова Запорізької ОДА Іван Федоров. Він нагадав, що раніше російська влада стверджувала, що не призватиме строковиків із захоплених територій щонайменше п'ять років.

Наприкінці навчального року на окупованій Луганщині росіяни провели агітаційні заходи з випускниками шкіл, їхніми батьками й педагогами. Агітували підлітків обирати військові навчальні заклади, зокрема військово-морське училище в Маріуполі. «На фронті в окупантів є потреба в кадрах. Молодь самопроголошеної "ЛНР" для цього, на думку загарбників, підходить», – зазначили в Луганській ОВА.

2. Робота над ідентичністю

Окупаційна влада продовжувала активно працювати з молоддю на захоплених територіях. На час написання звіту там [почали роботу](#) всі головні ідеологічні молодіжні організації, починаючи з «Руху перших», який, по суті, є новотвором радянської піонерської організації, і закінчуючи «Молодою гвардією Єдиної Росії», себто організацією, що втілює сучасний варіант радянського «Комуністичного союзу молоді» – комсомолу чинної партії влади.

При цьому організації намагалися охопити щонайбільшу кількість молоді й використовували найпримітивніші способи маніпулювання, даючи вихідцям із провінції відчуття себе в центрі

великих столичних рухів. Для цього на окуповану територію постійно їздили десанти медійних персон, а саму молодь частіше намагалися вивозити на великі заходи до міст Росії. Наприклад, цьогоріч вручення дипломів випускникам так званого «Донецького інституту Міністерства надзвичайних ситуацій», відкритого у 2017 році, [влаштували в Москві на Красній площі](#). Подібні заходи мали лише пропагандистську мету й слугували підсиленню почуття приналежності молоді до Російської держави.

За [даними](#) Центру національного спротиву, понад 2,5 тис. дітей віком від 13 до 17 років із ТОТ Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей пройдуть військовий вишкіл у Волгоградській області РФ. На території Росії ще влітку 2023 року почали активно відкривати так звані військово-спортивні центри «Воїн», у яких готують підлітків при досягненні повноліття до подальшої участі в бойових діях. Відбір на «навчання» місцеві колаборанти здійснюють самостійно. Насамперед звертають увагу на фізичний розвиток дитини та піддають її психологічній обробці.

У Херсонській філії центру «Воїн», що діє на базі «Генічеського будівельного коледжу», у травні відбувся перший випуск курсантів. Під керівництвом інструкторів-методистів із Калмикії підлітки віком 14–17 років [пройшли навчання](#) зі стройової, вогневої та медичної підготовки. Програма навчання також охоплювала основи управління безпілотниками, вивчення видів зброї, військової техніки, спорядження Збройних сил РФ і нормативних актів Міністерства оборони РФ.

Окупанти продовжили створювати псевдогромадські організації різного спрямування на окупованій території Херсонської області й залучати до їхньої діяльності українську молодь. У червні масові пропагандистські заходи були присвячені Дню Пушкіна, Дню незалежності Росії та початку так званої Великої вітчизняної війни.

Незаконна влада тимчасово окупованої Херсонської області витратила 50 млн руб. на придбання російських книжок для 110 місцевих бібліотек. Під час «українського періоду» багато літературних творів були під забороною, а доступні фонди не оновлювалися, заявили окупанти, тому, на їхню думку, слід активно поширювати російську літературу. Це подавалося як «культурне відродження».

2.1. Зміни в стандартах освіти

Російське видання «t-варіант» [представило](#) стан вищої освіти на окупованих територіях України. Автори пишуть, що ці заклади відзначаються слабким викладацьким потенціалом і дають низький рівень освіти, але видають російські дипломи всім випускникам, які закінчили їх із 2014 року. Правила прийому до цих навчальних закладів значно поблажливіші, ніж у російських закладах: до 2027 року абітурієнти можуть вступати без прийнятого в Росії єдиного державного екзамену, на підставі іспитів, які заклади проводять самостійно.

При цьому заклади вищої освіти на окупованих територіях мають непропорційно велику кількість бюджетних місць. Наприклад, минулого року навчальні заклади окупованих областей України мали майже 30 тис. бюджетних місць, хоча по всій Росії їх було передбачено близько 620 тис. Ця тенденція зберігатиметься й надалі.

У заклади вищої освіти так званої «ДНР» 2024 року на бюджетні місця зможуть [вступити](#) близько 9,5 тис. абітурієнтів. Окрім того, вони отримують різноманітні гранти для проведення так званих «наукових робіт», які часто не мають жодного стосунку до науки.

З вересня учні 5–7 класів на тимчасово окупованій Луганщині [будуть навчатися](#) за оновленим підручником з історії рідного краю. «За особистим дорученням Путіна для школярів розробили курс регіональної історії у трьох томах для пришвидшеного занурення дітей у викривлену парадигму проросійської соціальної, культурної та історичної пам'яті», – розповів Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Дмитро Лубінець.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У Бердянську Запорізької області окупанти [перейменовували](#) вулиці, повертаючи їм радянські назви. За словами начальниці МВА Вікторії Галіціної, так званий голова окупаційної адміністрації Бердянська Олександр Сауленко підписав постанову, яка передбачає повернення «історичних назв» 69 вулицям, бульварам і провулкам, які були перейменовані у 2016 році. Серед повернутих назв – усі, що відображають ідеологічний пафос СРСР, наприклад вулиці 50 років СРСР, вулиці, що мають імена діячів комуністичної партії та того, що в Радянському Союзі називали «міжнародним комуністичним рухом», – чекістів, Лазо, Енгельса, Леніна та інших.

Водночас у Бердянську окупанти [зобов'язували](#) місцевих підприємців за власний кошт замінювати вивіски російською мовою. За порушення відповідної норми російського закону окупанти погрожували притягнути до відповідальності.

II. ПРИФРОНТОВІ ТА ЗВІЛЬНЕНІ ТЕРИТОРІЇ

1. Зміни в системі управління

Парламент України [планує](#) ліквідувати Донецьку та Луганську обласні ради. «Вже 10 років окупований Донецьк та Луганськ, а ми продовжуємо витратити гроші на утримання обласних рад цих регіонів. Апарат обласних рад скорочений, але він є. Деякі члени обласних рад Донеччини та Луганщини стали колаборантами, балотуються в Російській Федерації. Тому Верховна Рада буде розв'язувати це питання», – повідомив перший заступник голови Верховної Ради України Олександр Корнієнко.

23 квітня Президент України [утворив](#) військові адміністрації у восьми населених пунктах Запорізької області та призначив їхніх очільників.

2 травня [завершився](#) процес скорочення штату обласної ради Запоріжжя. За словами очільника області Івана Федорова, з 90 працівників залишилося 36. Дехто звільнився за власним бажанням, інші потрапили під скорочення, а деяких відправили «на простій».

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> ЕНЕРГЕТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

Протягом квітня – червня РФ посилила обстріли об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної. Унаслідок масованих ударів росіян пошкоджень зазнало обладнання об'єктів генерації (ТЕЦ, ГЕС тощо) і передачі електроенергії.

5 червня [було відновлено](#) рух легкових автомобілів греблю ДніпроГЕС. Вона була пошкоджена масованими ударами [в березні](#) та в ніч проти 1 червня по самій станції. Для легковиків було встановлено швидкісне обмеження 30 км/год. Вантажні автомобілі все ще пересувалися через острів Хортиця.

Ситуація в Запорізькій області з енергопостачанням була складною. Очільник Запорізької ОВА Іван Федоров [повідомив](#), що Дніпровська ГЕС перебуває в критичному стані. За [інформацією](#) енерго-розподільної компанії «Запоріжжяобленерго», унаслідок російських ударів по об'єктах енергосистеми порівняно з груднем 2021 року втрачено близько третини обсягів виробництва електроенергії. Місцева влада в Запоріжжі планувала встановити альтернативні джерела електроенергії, щоб принаймні критична інфраструктура залишалася зі світлом восени й узимку. Розглядалося використання газопоршневих і газопаливних станцій, а також великих дизель-генераторних установок.

З 18 червня в Запоріжжі для зменшення споживання електроенергії запровадили ощадливий режим вуличного освітлення, а з 22 червня в місті й області почали діяти нові графіки обмеження електрики, унаслідок чого світло вимикали від 12 до 15 годин на добу.

Значним викликом для Харківщини залишалися ураження енергетичної системи, які мали складні наслідки для регіону й потребували значних фінансів та інноваційних рішень. Ситуацію ускладнювало те, що ворог не зупинявся і не давав можливості якісно відновитися.

За [інформацією](#) ОВА, Харківщина, як і раніше, отримувала допомогу від інших регіонів України, щоб залагодити критичні наслідки для енергетики внаслідок атаки росіян. На час написання звіту понад 1 000 генераторів різної потужності передали Херсонська, Вінницька, Тернопільська, Хмельницька, Київська, Волинська, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Сумська області. Допомога продовжувала надходити і від інших регіонів України. Очільники Хмельницької, Волинської та Київської ОВА побували

в Харкові й передали на потреби регіону чималу кількість допомоги від обласних центрів, районів, громад, небайдужих благодійників, волонтерів і звичайних українців. Незважаючи на складну ситуацію, Херсонщина відгукнулася найпершою й надіслала партію необхідної техніки.

У Донецькій області в ніч на 20 червня через [обстріл Слов'янської ТЕЦ](#) загинув співробітник і було пошкоджено частину технологічного обладнання. Ця ТЕЦ розташована за 25 км від лінії фронту й зазнала менших пошкоджень від атак росіян порівняно з іншими генерувальними об'єктами, які були або зруйновані, або окуповані.

Попри це, енергопостачання Донецької області було на кращому рівні, ніж загалом у країні. На це було кілька причин. По-перше, через відсутність важкої промисловості й меншу кількість населення енергетичні потреби регіону менші. По-друге, через велику кількість військових підрозділів ця територія була пріоритетною з погляду енергопостачання.

В Україні за програмою «ГрінДІМ» Фонд енергоефективності [надаватиме](#) безповоротну допомогу для тих, хто планує використовувати альтернативні джерела енергії, зокрема сонячні панелі. Фонд буде частково відшкодовувати вартість обладнання й матеріалів, а також сертифікацію енергетичної ефективності будинку до отримання коштів і після виконання робіт. Однак скористатися цими коштами зможуть не всі охочі: не всюди створені об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, які є одними з потенційних отримувачів коштів, до того ж подібні суб'єкти повинні оплатити роботи. Програма не поширюється на три типи територій, проживання на яких вважається небезпечним: а) ТОТ і території активних бойових дій; б) населені пункти, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження; в) населені пункти на лінії розмежування. [Перелік](#) двох останніх держава встановила у 2014 році окремо. Останній раз цей список змінювався 2 лютого 2022 року, до широкомасштабного вторгнення Росії. Зараз перелічені населені пункти окуповані Росією.

>> БУДІВНИЦТВО ОБОРОННИХ ФОРТИФІКАЦІЙНИХ СПОРУД

У квітні уряд України [додав](#) ще 5,6 млрд грн на будівництво фортифікаційних споруд в областях України до вже виділених 20 млрд грн. За словами прем'єр-міністра, з них 1,1 млрд грн призначено для Донецької області, понад 1 млрд грн – для Запорізької, 1,5 млрд грн – для Сумської та 300 і 400 млн грн – для Миколаївської та Херсонської областей відповідно.

З 10 травня, після активного наступу російських військ у Харківській області, у соціальних мережах багато людей обурювалося відсутністю фортифікаційних споруд і мінування територій поблизу кордону з РФ. Також поширювалися повідомлення про те, що гроші, виділені на фортифікацію, вкрали, а самі споруди не збудували.

У різних матеріалах журналістів [ішлося](#) про те, що в Харківській області, на кордоні з РФ, валяються невикористані оборонні елементи – «зуби дракона». Раніше цю інформацію та відповідні фотографії покинутих оборонних елементів опублікував аналітичний телеграм-канал «Deep State».

Начальник Харківської ОВА Олег Синегубов зазначив, що на фото в соціальних мережах зображені залишки матеріалів, які *«на прохання однієї з бригад підрядник вивіз для подальшого встановлення»*, що становить *«0,4% від загальної виконаної роботи з огорожень такого типу»* і не може теоретично вплинути на перебіг бойових дій.

Олег Синегубов повідомив, що частину фортифікаційних робіт було розпочато згідно з планом у 2024 році. Проте через постійні обстріли на деяких ділянках роботи довелося призупинити. Він запевнив, що роботи продовжаться, щойно з'явиться фізична можливість. Також, за його словами, Харківська ОВА відповідала лише за третю лінію фортифікацій, яку і збудувала, а все решта – частина ІПСО, щоб дезінформувати й деморалізувати населення.

>> РОЗМІНУВАННЯ

Через [замінування](#) земель на Харківщині гальмувалося відновлення та розвиток майже всіх сфер. За словами начальника Харківської ОВА Олега Синегубова, саперні підрозділи ДСНС і поліції працювали на межі можливостей. Втрати серед цивільного населення також були серйозними: зафіксовано 274 випадки підриву, з яких 73 призвели до загибелі людей. На Харківщині [планували](#) розширити кількість груп іноземних операторів із розмінування. На час написання звіту в області чо-

тири групи регіонального офісу Швейцарського фонду з протимінної діяльності розмінювали території, ще дві маркували забруднені ділянки. До кінця поточного року в організації планують збільшити кількість піротехнічних розрахунків до 11. До бригад долучаться близько восьми команд кінологів. Очікується, що збільшиться кількість машин для розмінування, обладнання для просіювання землі й зрізання зелених насаджень.

У Запоріжжі команда волонтерів [розробила](#) спеціальні міноступи для саперів. Це взуття, що гарантує безпеку людині, яка натрапила на протипіхотну міну. Розробники проводили тестування свого виробу та чекали сертифікації від Міністерства оборони України. Після цього міноступи мають піти в серійне виробництво.

>> РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Органи правопорядку продовжували притягати до відповідальності осіб, які під час тимчасової окупації співпрацювали з ворогом. Такими справами займаються різні органи, тому інформація розпошнена, хоча суспільство має відповідний запит. Окрім того, звучали побоювання, що люди, які пішли на колаборацію й отримали судові вирoki, можуть продовжувати підривну діяльність проти держави.

Протягом 2023 року правоохоронці Миколаївщини [направили](#) до суду 89 справ щодо незаконних дій проти основ національної безпеки й міжнародного правопорядку. Суди ухвалили вирoki в 57 таких справах.

>> ГУМАНІТАРНА СИТУАЦІЯ

Мешканці деокупованих і постраждалих громад Харківщини, як і раніше, отримувати гуманітарну допомогу – харчові продукти, гігієнічні набори. У Циркунівській громаді, наприклад, хліб [надавали](#) Всесвітня програма харчування ООН та БО «Мирне небо». На території громад Харківщини [працювали](#) польська гуманітарна організація «Polish Medical Mission» та українсько-ізраїльська організація «Frida Ukraine». Програма «U-Lead з Європою» [надавала](#) постраждалим громадам генератори та інструменти, які допоможуть забезпечити безперебійну роботу в умовах можливих енергетичних труднощів.

Мешканці населених пунктів Донецької області вздовж лінії фронту регулярно отримували гуманітарну допомогу за місцем проживання. До неї входили харчові продукти, побутова хімія, а також будівельні матеріали, необхідні для першочергового ремонту пошкоджених будинків. Наприклад, у травні щотижня [розподілялося](#) близько 600 т такої допомоги.

При цьому система розподілу гуманітарної допомоги в області була організована з урахуванням різних рівнів безпеки. У більш безпечних громадах допомогу розподіляли міжнародні організації, місцеві громадські ініціативи та органи влади. У населені пункти, де не так безпечно, вантажі доставляли представники влади, а військові й силові підрозділи, такі як ДСНС і поліція, забезпечували всім необхідним прифронтові населені пункти.

Така система розповсюдження допомоги покривала не лише прифронтові, а й більш віддалені населені пункти. Наприклад, мешканці Краматорська мали змогу в разі потреби зареєструватися на отримання гуманітарної допомоги, яку роздавали приблизно раз на кілька місяців.

Збройна агресія Росії спричиняла серйозні гуманітарні проблеми для українців. У Донецькій області прифронтові громади стикалися з браком питної води через постійні обстріли. У Краматорську до цього часу не вдалося повністю розв'язати проблему знезараження питної води. У лютому 2024 року окупаційні війська зруйнували установку для хлорування води (саме такий спосіб знезараження води часто використовується в Україні), тому мешканці міста отримували лише технічну воду. А від обстрілу 24 червня [Дружківки](#) зазнали пошкодження насосна станція та водовід, що призвело до зупинки водопостачання в місті, а далі до подачі води лише на кілька годин у певний час.

У Запорізькій області в 50 прифронтових населених пунктах уже понад два роки [відсутні](#) вода, електроенергія, тепло та газ. Зокрема, у Гуляйполі, Оріхові й Степногірську.

>> ЕВАКУАЦІЯ

Через активізацію наступальних дій ворога в напрямку Торецька Донецької області евакуація населення із цього міста дещо пришвидшилася. За підрахунками керівництва області, за останній тиждень червня з міста [було евакуйовано](#) щонайменше 500 осіб. Водночас близько 5,5 тис. осіб усе

ще залишалося в місті (до повномасштабного вторгнення там проживало понад 32 тис. осіб). При цьому оперативним службам вдалося повністю евакуювати з міста родини з дітьми.

3 травня розпочалася безкоштовна евакуація мешканців Донецької області до [Волинської області](#). Усього протягом місяця було виконано чотири евакуаційні рейси. Утім, вони не мали особливого попиту серед мешканців області: за перші три рейси [було евакуйовано](#) 120 людей, серед яких 53 дитини. Цими рейсами з території області евакуювалися головним чином соціально незахищені мешканці прифронтових громад.

У кінці червня на Харківщині розширили зону обов'язкової евакуації родин із дітьми із чотирьох районів. На засіданні Ради оборони області [ухвалили](#) рішення про примусову евакуацію родин із дітьми з небезпечних для проживання населених пунктів Ізюмського, Богодухівського, Куп'янського, Чугуївського районів області.

Органи влади Запорізької області [допомагали](#) людям із прифронтових територій евакуюватися. За словами очільника ОВА Івана Федорова, від початку травня виїхало шість осіб, здебільшого маломобільні люди. Також можна було виїхати і з обласного центру: *«Евакуація відбувається із Запоріжжя потягами, які безкоштовно вивозять наших мешканців, а міжнародні партнери надають матеріальну допомогу тим, хто виїхав»*, – зазначив Федоров.

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Третя щорічна міжнародна конференція з відновлення України, що відбулася в Берліні 11–12 червня 2024 року, стала важливою платформою для співпраці українських й міжнародних урядовців, політиків, представників громад, бізнесу й громадянського суспільства. За [інформацією](#) Міністерства економіки України, під час конференції було укладено 110 міжнародних угод й анонсовано допомогу на суму понад 16 млрд євро.

КЛЮЧОВІ УГОДИ:

€7 млрд

Запуск Альянсу стійкості малого та середнього бізнесу

€1,4 млрд

Гарантійні та грантові угоди в рамках інвестиційного компонента програми Ukraine Facility

€824 млн

Пакет допомоги на підтримку енергетики від США

€560 млн

Українсько-німецьке і міжнародне ділове партнерство

€700+ млн

Перенавчання та підвищення кваліфікації фахівців

€350+ млн

Страховання ризиків

€35+ млн

Дофінансування гуманітарного розмінування земель

Дані: Міністерство економіки України

Підписані угоди підтвердили готовність міжнародних партнерів підтримувати Україну у відновленні житла, посиленні стійкості, розвитку логістики, зміцненні критичної інфраструктури й підготовці до зими. Українські громади започаткували нові партнерства, отримали корисні контакти й інформацію на майбутнє, що сприятиме подальшому розвитку і відновленню.

У межах конференції в Берліні відбувся захід [«Відновлення Харкова: основні цілі та плани»](#), за результатами якого було укладено низку угод, важливих для забезпечення Харкова опаленням узимку. Зокрема, за Меморандумом про порозуміння з Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) уже в липні – серпні Харкову передадуть чотири когенераційні установки. Ще дві такі установки місту надасть уряд Чехії. Також Харків отримає від Світового банку грант розміром 47 млн євро, а від Європейського банку реконструкції та розвитку – кредит на 25 млн євро для забезпечення енергостійкості міста. Усі ці кошти підуть на закупівлю нового обладнання й децентралізацію систем тепло-, водо- та енергопостачання.

Міністерство юстиції України [розпочало](#) оцифровувати архіви записів актів цивільного стану, вивезених із Луганської та Донецької областей. Протягом пів року планують відсканувати понад 3 млн врятованих документів, що містять інформацію про народження, смерть, шлюб чи його розірвання, а також зміну імені мешканців цих областей. Проєкт організували з ініціативи Міністерства юстиції України за підтримки Програми розвитку ООН в Україні та технічної підтримки «Проєкту підтримки Дія», що реалізується за фінансування Швеції.

У Миколаївській області 27 із 52 громад мали досвід міжнародної співпраці. *«У наших міжнародних партнерів є спеціалізації. Наприклад, розмінування, медична допомога, підтримка переселенців, гуманітарна допомога. У чому вони найкращі, тим і допомагають громадам»*, – [повідомив](#) начальник Миколаївської ОВА Віталій Кім. Наприклад, Данія у 2023 році виділила на відновлення Миколаївщини понад 100 млн дол. [Транш](#) допомоги у 2024 році був направлений на такі цілі: розмінування сільськогосподарських земель, постачання когенераційних установок і реконструкція гуртожитку Миколаївського державного аграрного університету з урахуванням протипожежної безпеки.

Посол Данії в Україні Оле Егберг Міккельсен зазначив, що Данія, яка взяла патронат над Миколаївською областю, активно контролює напрям використання фінансових ресурсів. [Боротьба з корупцією](#) – пріоритетне завдання у співпраці з містом. Знизити ризик корупції дозволяє підхід, за якого всі закупівлі проводяться через міжнародні організації, зокрема закупівельне агентство системи ООН. Прозорості у сфері використання міжнародної допомоги та підзвітності має [слугувати](#) веб-портал моніторингу міжнародної допомоги, розроблений за підтримки Європейської антикорупційної ініціативи, який допомагає містам звітувати перед громадянами й іноземними партнерами.

>> МІЖРЕГІОНАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ

Співпраця між областями розвивалася.

Одеська та Харківська районні ради [підписали](#) меморандум про співробітництво. На Одещині живуть понад 11 тис. переселенців із Харківщини.

>> ПРОГРАМА «ЄВІДНОВЛЕННЯ»

На Харківщині за програмою «єВідновлення» [надійшло](#) 35 190 заяв на компенсацію за пошкоджене житло. З них 19 669 заявників уже отримали грошову допомогу на загальну суму понад 1,8 млрд грн для ремонту житла. Ще 1 008 жителям області було погоджено компенсацію на майже 232 млн грн, а 532 заявникам передано на виплату понад 40,8 млн грн.

З 8 176 жителів Донеччини, які подали заяви на компенсацію за пошкоджене житло, позитивне рішення вже [отримали](#) 5 215 заявників. Також із 1 143 власників зруйнованого житла позитивне рішення на компенсацію отримали 630 людей. Станом на початок червня держава виділила жителям Донецької області 1,4 млрд грн за програмою «єВідновлення».

З початку дії програми «єВідновлення» на Миколаївщині [надійшло](#) 6 999 заяв щодо компенсації за пошкоджене майно, з яких комісія затвердила компенсації на суму понад 443,427 млн грн для 4 203 заявників.

На Херсонщині за держпрограмою «єВідновлення» за 14 місяців роботи [виплатили](#) понад 1 млрд 350 млн грн. Кошти на ремонт пошкоджених російськими снарядами будинків або купівлю нових осель отримали майже 4 тис. жителів Херсонської області.

У Запорізькій області станом на травень у межах програми «єВідновлення» 672 людини отримали грошову компенсацію за пошкоджене житло, а 75 осіб – сертифікати за знищене житло,

тобто гарантійний документ держави на компенсацію зазначеної суми. Сертифікати мають термін дії – до 5 років.

>> МІЖНАРОДНИЙ РЕЄСТР ЗБИТКІВ, ЗАВДАНИХ АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

У Гаазі на міжнародній конференції «Відновлення справедливості для України» [оголосили](#) про початок прийняття заяв до Реєстру збитків, завданих агресією РФ проти України (RD4U). Цей реєстр – перша складова глобального компенсаційного механізму, розробленого Міністерством юстиції України спільно з міжнародними партнерами в травні 2022 року. Передбачається, що компенсаційний механізм охоплюватиме реєстр збитків і далі – комісію з розгляду заяв і відповідний фонд.

Реєстр почав приймати заяви на компенсацію поки від однієї категорії заявників – у кого пошкоджено або знищено житло. Загалом у ньому передбачено понад 40 категорій. Заяви, подані до міжнародного реєстру збитків, стануть підставами для майбутніх репарацій, які, як очікується, держава-агресор має заплатити за всі руйнування.

З червня власники зруйнованого житла можуть подати заяву до міжнародного реєстру збитків, у тому числі ті, у кого оселя розташована на ТОТ або в зоні бойових дій, через український електронний додаток «Дія» (у тестовому режимі).

>> ЗВИНУВАННЯ В КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ

Важливу роль відігравали журналісти, які висвітлювали корупційні випадки під час війни, що боляче впливає і позначається на рівні довіри до органів влади. Так, найбільш резонансним стало розслідування [«Бігус.інфо»](#) під назвою «Розпил мільйонів на відбудові Херсонщини: друзі замголови ОВА, підставні ФОПи і завищені ціни». Розслідувачі стверджують, що, попри постійні обстріли, сотні мільйонів із бюджету виділяють на відбудову різних об'єктів – шкіл, селищної ради, доріг. У відновленні беруть участь компанії та ФОПи, наближені до місцевих високопосадовців, які завищують ціни на будівельні матеріали в кілька разів. Журналісти викрили конфлікт інтересів у заступника голови ОВА Антона Самойленка.

Розслідування Сергія Нікітенка [показало](#), що підставні підприємці з інших міст, такі як харківський майстер із ремонту пральних машин, отримують великі підряди на ремонт бомбосховищ у Херсоні. Інші матеріали [вказували](#) на зв'язки підрядників із сумнівними політиками, як-от у випадку, де підставна особа від колишнього депутата парламенту отримала 3 млн грн на ремонтні роботи, і [фірмами, які фігурують у кримінальних справах](#). Розслідування також [виявили](#) значні завищення цін у проектно-кошторисних документаціях, наприклад у випадку ремонту каналізації, який виконувала фірма з Миколаєва.

Ця серія розслідувань порушила важливі питання про прозорість й ефективність використання бюджетних коштів у процесі відновлення регіону, що потребують негайного розв'язання.

>> ЗБІЛЬШЕННЯ КІЛЬКОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЕРВІСІВ

На території Донецької області зростала кількість державних послуг для громадян. Наприклад, наприкінці травня в Слов'янську Державна міграційна служба України [відновила](#) обробку документів на отримання закордонних паспортів та ID-карток. Від початку повномасштабного вторгнення всі підрозділи Державної міграційної служби України в Донецькій області припинили надавати такі послуги, і мешканці могли отримати їх лише в сусідніх областях. Зокрема, обробку документів та видачу паспортів здійснював підрозділ у деокупованому Ізюмі Харківської області.

ЦНАП Сєверодонецької міської територіальної громади (Луганська область) [збільшив](#) кількість послуг до 32, серед яких такі: подання інформаційного повідомлення про пошкоджені / зруйновані об'єкти нерухомого майна до Єдиного порталу державних послуг «Дія»; подання заяви для внесення інформації до Державного реєстру пошкодженого та знищеного майна; реєстрація / зняття осіб із задекларованого / зареєстрованого місця проживання; видача витягу з реєстру територіальної громади; прийняття заяв про надання грошової допомоги мешканцям Сєверодонецької територіальної громади в межах Комплексної цільової програми «Турбота» тощо. ЦНАП тимчасово розміщений у гуманітарному хабі Дніпра. Також його адміністратори здійснюють прийом заявників

на віддалених робочих місцях у гуманітарних хабах Луганської області в Києві, Тернополі, Харкові, Рівному та Черкасах.

1.2. Доступ до публічної інформації / інформаційна безпека

У Миколаївській міській раді **запровадили** нові правила доступу для журналістів, згідно з якими представники ЗМІ можуть потрапити в будівлю лише на запрошення посадовців. Це регулюється Інструкцією з організації охорони та забезпечення пропускового режиму, затвердженою розпорядженням міського голови 3 лютого 2022 року. Відповідно до інструкції, представники ЗМІ можуть потрапити до будівлі за списками заходів, які готує організаційний відділ Департаменту забезпечення діяльності виконавчих органів Миколаївської міської ради. З усіх професійних питань представник ЗМІ повинен домовитися з посадовою особою і в її супроводі та з реєстрацією в журналі обліку відвідувачів увійти в міськраду. Самі засідання Миколаївської міської ради, засідання депутатських комісій і засідання виконкому вже третій рік, від початку повномасштабної війни, проводяться онлайн.

2. Робота над ідентичністю

З нагоди відзначення 210-ї річниці з дня народження Тараса Шевченка для поповнення бібліотечних фондів, створення мобільних бібліотечних куточків, книжкових полицок в укриттях у Миколаївській, Херсонській, Запорізькій, Донецькій, Луганській, Харківській і Сумській областях **стартував** Всеукраїнський проєкт збору книжок «Вільні читають українською!». До збору українськомовних книжок долучилися понад 100 установ та організацій із 20 областей України та міста Києва. Найбільше локацій для збору книжок організовано на Одещині, Закарпатті, Львівщині та Івано-Франківщині.

За **словами** уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя, зібрано вже близько 20 тис. книжок. Серед них є і підручники, і наукова й художня література.

Найбільше книг передано до Херсонської (понад 8 тис.) і Миколаївської областей (майже 5 тис.).

2.1. Зміни в стандартах освіти

За різною інформацією, викладачі та адміністрація шкіл у громадах Харківщини закликали батьків, які виїхали в інші регіони України чи за кордон, не переводити дітей до інших шкіл, щоб уникнути скорочення педагогічного персоналу. Кількість учнів у школах навіть безпечних громад Харківщини значно скоротилася, подекуди у 2–3 рази. Зменшення кількості учнів може призвести до втрати робочих місць для вчителів.

Незважаючи на постійні обстріли, заклади вищої освіти Харківщини не евакуювалися, демонструючи свою стійкість і незламність. Студенти продовжували навчання онлайн, керівництво закладів працювало офлайн, а викладачі – у комбінованому форматі. Однак кількість студентів у закладах вищої освіти області зменшувалася.

Винятком була ситуація з реєстрацією на складання Єдиного вступного іспиту (ЄВІ), куди лише від Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна подало документи близько 1,5 тис. охочих вступити в аспірантуру. Це, імовірно, пов'язано з можливістю отримати відстрочку від служби в армії для аспірантів.

У червні в Запорізькій області **відкрили** 40 центрів надолуження освітніх втрат за підтримки ЮНІСЕФ. Там діти, що навчаються з третього по десятий клас, можуть безкоштовно відновити прогалини в знаннях, які виникли під час дистанційного навчання. Заняття відбуваються офлайн, за потреби – в укриттях для безпечного навчання. Такий формат допомагає дітям соціалізуватися.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

У Миколаєві [розпочали](#) проектування меморіального комплексу пам'яті про загиблих воїнів. У Департаменті архітектури зазначили, що меморіал «*подібний до великої книги, де зафіксовані імена героїв, що віддали свої життя за Україну*».

У Запоріжжі [відкрили](#) меморіал пам'яті спецпризначенцям полку «Сафарі» Національної поліції України, які загинули внаслідок ракетного удару РФ по передмістю в ніч на 22 травня 2022 року.

Виконавчий комітет Харківської міської ради [ухвалив](#) рішення про встановлення меморіальних дощок загиблим захисникам України – військовослужбовцям 5-ї Слобожанської бригади Національної гвардії України, а також Владиславу Титаренку, колишньому хірургу, і Віталію Мухіну, співробітнику КП «Житлокомсервіс».

У Харківській області продовжився процес деімперіалізації та деколонізації топонімів. У Харкові [перейменували](#) станції метро «Пушкінська» й «Південний вокзал». Тепер станція метро «Пушкінська» має назву «Ярослава Мудрого», а «Південний вокзал» – «Вокзальна». Харків розташований на північному сході України, а південним він був відносно столиці Російської імперії Санкт-Петербурга. Раніше в місті перейменували сам Південний вокзал на Харків-Пасажирський, до якого веде станція метро. Ще [перейменують](#) 370 топонімів.

Херсонські соціологи [провели](#) репрезентативне опитування жителів Херсона, яке показало, що 63% херсонців задоволені перейменуванням вулиць. Водночас херсонці, що виїхали з міста, оцінюють цей процес більш схвально (68%), ніж ті, хто лишився (58%). 72% опитаних вважають, що їхня думка була врахована під час перейменування. Позитивні оцінки зумовлені широким обговоренням, ініційованим місцевими активістами. В інших громадах перейменування в межах деколонізації супроводжувалося різними конфліктами й протистояннями.

2.3. Свобода віросповідання

На Донеччині відбулася подія, яка може вплинути на діяльність Української православної церкви Московського патріархату на території області. Служба безпеки України 24 квітня повідомила настоятелю Свято-Успенської Святогірської лаври на Донеччині митрополиту Арсенію (Ігорю Яковенку) про підозру в підіривній діяльності та передачі інформації про блокпости Сил оборони, а наступного дня взяла його під варту в слідчий ізолятор міста Дніпра. Святогірська лавра, яка залишається під управлінням Української православної церкви Московського патріархату, – важлива культурна пам'ятка на східних теренах України, одне з місць постійного паломництва, проте в ході російської збройної агресії служителі виконують ідеологічну функцію «руського міра». За десять років війни настоятель Арсеній і священники лаври суголосно з кремлівськими нарративами неодноразово називали напад РФ на Україну «братовбивчою смутою» чи «громадянським конфліктом», а стіни лаври слугували сховком для російських спецпризначенців. Сторона захисту [вважає](#) обвинувачення надуманим, а ізолювання настоятеля – надмірним.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> **СТВОРЕННЯ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ І ПРОВЕДЕННЯ СПІЛЬНИХ КОНСУЛЬТАТИВНИХ ЗАХОДІВ**

На рівні Херсонської ОВА започатковано діалог із ветеранами війни. Так, [20 червня](#) відбулося засідання Ради ветеранів війни та родин загиблих при ОВА. Серед результатів роботи цієї ради стало ініціювання відкриття «єдиного вікна» послуг для військових, підтримка сімей учасників бойових дій і родин загиблих військовослужбовців. Рада оборони Херсонської області [розглянула](#) питання ремонту приміщення майбутнього ветеранського хабу.

Співпраця з міжнародними організаціями стимулювала органи влади ставати більш відкритими. Херсонська міська влада [відновлювала](#) роботу молодіжної ради, зокрема створила ініціативну групу, яка розпочала підготовку до установчих зборів. Відновлення ради відбувалося на фоні [підтримки молодіжного активізму](#) міжнародними спонсорами.

У Бериславі, Тягинці та Високопіллі в межах реалізації міжнародних проєктів мешканців залучали до обговорень підготовки планів відновлення.

>> **АКТИВІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОЇ РОБОТИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

На підконтрольній частині Донецької області спостерігалось пожвавлення суспільного життя. Завдяки відносній стабілізації лінії фронту деякі громадські організації не лише повернулися до області, але й відновили активну діяльність у напрямках, непов'язаних із наданням гуманітарної допомоги. Вони адаптувалися до поточної ситуації, працюючи як в області, так і за її межами на базі гуманітарних хабів. Обласна адміністрація також почала більш активно розвивати співпрацю з громадськими ініціативами, беручи участь у різноманітних форумах громадянського суспільства й організовуючи спільні заходи з громадськими організаціями.

>> **МАСОВІ АКЦІЇ**

Протягом травня та червня в Запоріжжі регулярно [проходили](#) акції на підтримку полонених захисників Маріуполя й мирні пікети за право на [демобілізацію](#).

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

Три автівки, придбані ЮНІСЕФ за фінансової підтримки міжнародних донорів, було [передано](#) в межах програми «Турбота з народження вдома» до центрів первинної медико-санітарної допомоги в трьох громадах Харківщини – Чугувській, Пісочинській та Валківській. Нові автівки допоможуть патронажним медсестрам бути більш мобільними і відвідувати сім'ї з дітьми в громадах.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

Представництво Міжнародної організації з міграції (МОМ) в Україні [поширило](#) звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні (квітень 2024 року). Його результати дають детальне уявлення про чисельність населення, потоки мобільності й наміри щодо переміщення, демографічні профілі, райони переміщення й місця походження, склад домогосподарств і їхні характеристики, а також потреби переміщеного населення. Дані базуються на 16-му раунді опитування наявного населення й викладені у Звіті про внутрішнє переміщення населення в Україні.

За [оцінками](#) МОМ, фактична чисельність ВПО в Україні становить 3 548 000 осіб. Більшість ВПО походить із територій, які раніше були або й досі окуповані Російською Федерацією: вони становлять 75% від загальної кількості ВПО, або 2 679 000 осіб.

Багато людей – 4 734 000 осіб – повернулося на попередні місця проживання. В основному – до Києва (22%), Київської (15%), Харківської (15%) і Дніпропетровської (6%) областей.

В основному українці переміщуються в Дніпропетровську, яка приймає 14% від загальної чисельності ВПО, і Харківську (12%) області. У столиці та Київській області також проживає відносно велика частка ВПО (10% і 8% відповідно). Основні причини, чому люди вибрали ці місця для переїзду, – їхні уявлення про покращення безпекової ситуації (45%) і перебування ближче до своєї сім'ї та друзів (24%). Більшість ВПО походить із Донецької області (22%).

Найбільші потоки переміщень у межах області відбуваються в Запорізькій (91%) і Харківській (85%) областях.

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ 2014–2024 РОКИ

4 млн 734 тис.

внутрішньо переміщених осіб повернулися на місця попереднього проживання

3 млн 548 тис.

кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні

Дані Міжнародної організації з міграції станом на квітень 2024 року

Для визначення політики інтеграції варто враховувати, що більше ніж половина (57%) фактичних ВПО має намір залишитися в тому місці, куди вони переїхали. Дві третини з тих 31%, хто розглядає можливість повернення додому, повідомили, що зроблять це «після закінчення війни».

У Харкові [відкрили](#) адаптаційний простір для ВПО «Свій», де люди зможуть отримати інформацію та послуги від представництв міжнародних фондів та організацій, ЦНАПів, правників, психологів. Громадяни зможуть там зареєструватися на отримання матеріальної допомоги або заселення в гуртожиток, отримати продукти та звернутися щодо працевлаштування.

З 10 травня, коли ворог активізував наступальні дії в прикордонних районах, Харків [прийняв](#) понад 11 тис. евакуйованих громадян із Куп'янського, Липецького та Вовчанського напрямів.

З лютого розпочалася друга хвиля створення гуманітарних офісів Херсонської області в інших містах України для допомоги херсонським ВПО. Фахівці хабів надаватимуть гуманітарну допомогу, юридичну, соціальну й психологічну підтримку, а також допомагатимуть із працевлаштуванням. Перші такі офіси були створені у 2022 році. У червні Глобальна місія розширення прав та можливостей в Україні спільно з Фондом Говарда Дж. Баффетта відкрила офіси в [Києві](#), [Дніпрі](#) та [Миколаєві](#).

У Запоріжжі понад 1,8 тис. людей [долучилися](#) до «Армії відновлення». Жителі області, які з різних причин залишилися без роботи, беруть участь у цьому урядовому проєкті з відбудови країни, серед них 106 вимушених переселенців.

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація. Бронювання

На Харківщині добровольці ЗСУ отримують одноразову грошову виплату від місцевих громад. Ця **ініціатива** спрямована на підтримку й заохочення громадян вступати в ЗСУ і є важливим кроком для підтримання обороноздатності країни й національної безпеки. Мотиваційні грошові виплати, що варіюють від 10 до 50 тис. грн залежно від фінансових можливостей громади, реалізуються в межах програм соціальної підтримки військовослужбовців, учасників бойових дій та членів їхніх сімей.

На Харківщині **відкрили** два центри рекрутингу української армії. *«На сьогодні доступна велика кількість вакансій у військових частинах Збройних Сил України, Національної гвардії України, Державній прикордонній службі, Силах територіальної оборони. Це оператори БПЛА, водії, спеціалісти з ремонту техніки, медики тощо. Всі вони відкриті як для чоловіків, так і жінок. Мінімальне грошове забезпечення на посаді становить від 20 тисяч гривень [приблизно 440 євро – ред.]. Крім цього, виплачується додаткова винагорода залежно від місця проходження служби»,* – розповів уповноважений Міністерства оборони України з питань рекрутингу Олексій Бежевець.

У травні 2024 року **запрацювали** нові правила військового обліку й мобілізації. Зокрема, посилено відповідальність роботодавців за інформування про своїх військовозобов'язаних працівників. Це призвело до зниження економічної й соціальної активності частини чоловіків. Реагуючи на ці зміни, частина чоловіків почала звільнятися з офіційної роботи, щоб не потрапити в поле зору рекрутерів. Самі роботодавці стали пропонувати звільнення або переведення працівників на договірні відносини, щоб не мати найманих працівників.

Водночас процедура бронювання співробітників виявилася громіздкою і тривалою, що створює додаткове соціальне напруження, оскільки багато підприємств стикаються з труднощами в оформленні документів або не встигають забронювати ключових співробітників.

III. УМОВНО ТИЛОВІ ТЕРИТОРІЇ ПІД УПРАВЛІННЯМ УКРАЇНСЬКОГО УРЯДУ

1. Зміни в системі управління

Протягом квітня – червня місцеві органи влади тилових областей зосереджували свою роботу на забезпеченні життєдіяльності територіальних громад, підтримці ЗСУ, організації мобілізаційних заходів у зв'язку зі змінами в законодавстві, а також усуненні наслідків ракетних ударів і потенційних загроз енергопостачанню.

1.1. Рішення влади, що позначилися на згуртованості

>> ЕНЕРГЕТИЧНА ІНФРАСТРУКТУРА

Пошкодження енергетичної інфраструктури внаслідок обстрілів із боку РФ вимагали впровадження альтернативних рішень. Одним із них стало розроблення мережі малих генерувальних станцій, які завдяки їхній кількості буде важко й затратно атакувати.

Від початку повномасштабного вторгнення відбулося 12 ракетних ударів по Бурштинській ТЕС, яка забезпечувала тепло місто Бурштин Івано-Франківської області, унаслідок чого її було повністю зруйновано. Відновити ТЕС до початку опалювального сезону не вдасться, тому заплановано встановити модульні котельні й когенераційні установки, надані благодійними фондами. Міський голова Бурштина просить виділити з обласного бюджету 15 млн грн на їх встановлення, проте обласна влада поки що не ухвалила рішення про фінансування відбудови інфраструктури в місті.

Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) та житлово-будівельні кооперативи (ЖБК) міста Львова мали можливість [отримати](#) грант на встановлення СЕС або теплових насосів через нову програму Фонду енергоефективності «ГрінДІМ». Програма передбачає компенсацію розміром 70% вартості встановлення СЕС або теплового насоса. Це дозволить мешканцям багатоквартирних будинків зекономити на оплаті комунальних послуг і підвищити енергонезалежність у разі відключення електроенергії.

Згідно з [довідкою](#) ОВА, Закарпаття – наразі один із лідерів в Україні за співвідношенням кількості генерувальних установок із виробництва електричної енергії із сонячного випромінювання в приватних домогосподарствах до кількості побутових споживачів. Так, станом на 1 березня 2024 року на території області в приватних домогосподарствах було встановлено 4 836 СЕС сумарною потужністю 138 МВт. Водночас там також функціонували підприємства, на яких експлуатувалося 65 СЕС потужністю 244 МВт.

Одним із найбільших тригерів суспільних настроїв протягом моніторингового періоду стало відновлення відключень електроенергії. Наприклад, у червні в Чернівецькій області аварійні відключення електроенергії змінилися на графіки планових знеструмлень. На кінець місяця мешканці не мали електропостачання по 8–12 годин щодня. Окрім цих запланованих обмежень, протягом місяця також відбулося кілька аварійних відключень. Відсутність електроенергії спричинила перебої в роботі інтернету, що додатково ускладнило повсякденне життя мешканців області.

Проте досвід минулого року дав можливість людям адаптуватися до відключень і забезпечити себе резервним енергопостачанням. Великого суспільного напруження ці процеси не провокували.

У зв'язку з впровадженням графіків відключення світла мешканцям і гостям Львова [нагадали](#) про інтерактивну карту закладів, де можна зарядити гаджети в разі відсутності електроенергії вдома чи в офісі. За інформацією Львівської міської ради, ця карта охоплює кафе, ресторани та коворкінги, які обладнані генераторами чи укриттями або мають і те і інше.

>> МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ

Шість пунктів пропуску через українсько-румунський кордон, які розташовані на території Чернівецької області, [увійшли](#) до Генерального плану розвитку прикордонної інфраструктури на автомобільних пунктах перетину кордону, який розробили Україна та Румунія. Проект покликаний збільшити товарообіг, експортно-імпорتنі операції, пасажиропотік між Україною та країнами Європейського Союзу. У плані визначили пріоритетність об'єктів. Зокрема, пункти пропуску «Порубне – Сірет» і «Біла Криниця – Клімеуць» визначені об'єктами вищої пріоритетності. На основі цього генерального плану будуть сформовані заявки до Єврокомісії щодо фінансування.

На Одещині [розпочав роботу](#) міжнародний автомобільний пункт пропуску «Рені». Його відкрили після реконструкції. Тепер на цьому пункті пропуску зможуть спільно працювати українські й молдавські контрольні служби. Це перший крок у межах реалізації ініціативи «зелений коридор» між українським пунктом пропуску «Рені», молдавським «Джурджулешти» та румунським «Галацом». Окрім вантажів, спільний контроль проходилимуть автобуси, для яких на пункті пропуску передбачили окрему смугу з терміналом, щоб зменшити час очікування для пасажирів.

>> ЗАЛІЗНИЦЯ

Потік пасажирів залізничним маршрутом «Київ – Чоп» [зріс](#) на 221% порівняно з аналогічним періодом минулого року завдяки розвитку станції Чоп (Закарпатська область) як пересадкового хабу для внутрішніх і міжнародних поїздів. Зокрема, нові маршрути, такі як поїзди «Луцьк/Київ – Чоп» і «Чоп – Відень», а також запущений чеський нічний поїзд, який з'єднує Прагу, Кошице та Чоп, значно підвищили популярність маршруту.

>> РОБОТА ПОРТІВ

14–16 червня в Одесі [відбувся](#) «Black Sea Security Forum 2024», головною темою якого стала безпекова ситуація в Чорноморському регіоні. У форумі взяли участь близько 350 представників із Європи, США та Австралії. Безпека цього регіону – одна з найважливіших актуальних геополітичних проблем, оскільки порти Великої Одеси відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки світу. Учасники форуму зазначили, що Росія системними атаками намагається знищити порти, через які Україна експортує агропродукцію, демонструючи намір створити глобальну продовольчу кризу.

Важливим аспектом заходу було обговорення безпечного функціонування морського «зернового коридору». В. о. міністра аграрної політики та продовольства України Тарас Висоцький [наголосив](#), що портових потужностей достатньо для покриття потреб українського експорту. Однак існують дві головні проблеми, які потрібно негайно розв'язати, – мілітарна вразливість української портової інфраструктури й унеможливлення «зернового коридору».

Розташування портової інфраструктури в зонах підвищеного ризику вимагає значного підсилення систем протиповітряної оборони (ППО). Проблема безпеки «зернового коридору» особливо актуальна, оскільки в умовах війни відновлення вільного судноплавства в Чорному морі залишається складним завданням. Без ефективного розв'язання цих питань неможливо забезпечити прогнозованість і стабільність світової продовольчої безпеки.

У травні 2024 року морські порти України [продемонстрували](#) значне зростання обсягів оброблення вантажів. Загальний вантажообіг становив 8 млн 265 тис. т, що майже вдвічі перевищує показники аналогічного періоду 2023 року. Серед лідерів вантажообігу – зернові та рудні вантажі. Вантажообіг через український коридор у травні 2024 року становив 6,7 млн т, з яких 4,5 млн т – продукція українських аграріїв.

За період із січня по травень 2024 року порти України обробили майже 46 млн т вантажів, що значно перевищує обсяг 26,6 млн т за аналогічний період 2023 року.

>> ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА В ПРИКОРДОННІЙ СМУЗІ

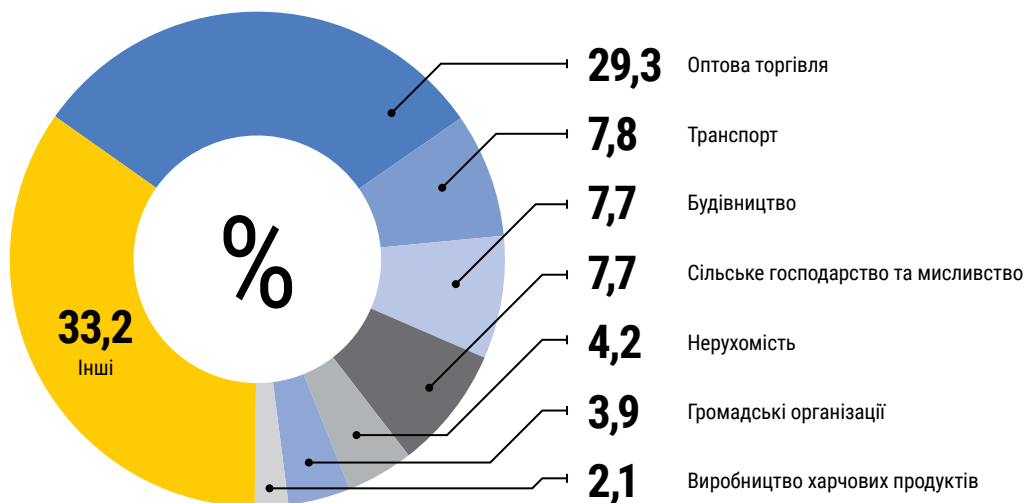
3 березня 2024 року було [запроваджено](#) дозвільну систему для охочих перебувати в прикордонній смузі поза населеними пунктами (5-кілометрова зона від держкордону). У Закарпатській області дозволи видавали територіальні підрозділи Державної прикордонної служби, зокрема Мукачівський і Чопський прикордонні загони. До зони відповідальності Чопського загону входять населені пункти Ужгородського району, а Мукачівського загону – Берегівського, Хустського, Тячівського та Рахівського районів.

Місцеві мешканці [скаржилися](#) на значні затримки у видачі дозволів: з 16,5 тис. звернень Чопський прикордонний загін видав близько 4,5 тис. дозволів. Це обмеження впливало на сезонні промисли, такі як збирання грибів і ягід, випасання худоби, городництво й туризм. Попри критику, громадськість загалом терпляче ставилася до обмежень, у тому числі через намагання окремих громадян перетнути державний кордон поза встановленими пропускними пунктами.

>> ПЕРЕМІЩЕНІ ПІДПРИЄМСТВА

За даними Єдиного державного реєстру, від початку 2022 року майже 19 тис. компаній [переїхало](#), найбільше до Київської та Закарпатської областей.

ХТО НАЙЧАСТІШЕ ПЕРЕЇЗДЖАЄ

Джерело: Опендатабот

За даними Державної податкової служби України на березень 2024 року, до Закарпаття переведено 297 суб'єктів господарювання. Серед основних труднощів бізнесу – відсутність інформації про вільні земельні ділянки й промислові приміщення, висока вартість оренди житла, а також недостатня кваліфікація місцевих працівників, у тому числі в будівельній галузі. Окрім того, існували проблеми з доступом ВПО до дитячих садків і шкіл, але остання проблема стосується і місцевих мешканців. Ще однією проблемою була відсутність фінансування для реконструкції старих будівель, які власники готові надати в довгострокову оренду для бізнесу, що переїхав.

>> «СВІДНОВЛЕННЯ»

У межах урядової програми [«Свідновлення»](#), згідно з [інформацією](#) першого заступника мера Одеси Олександра Філатова, одесити подали 717 заяв на компенсацію за пошкоджене майно. З них

466 заяв були розглянуті. Щодо 333 заяв було ухвалено рішення про надання компенсації на загальну суму приблизно 16,5 млн грн, або орієнтовно 367 тис. євро. 793 заяви отримали відмову, а 40 заяв перебували в процесі розгляду.

Олександр Філатов зазначив, що одесити також отримують додаткову допомогу з міського бюджету. У 2023 і 2024 роках було виділено понад 52 млн грн (близько 1,16 млн євро) для відновлення житла 1 800 мешканців міста.

У межах програми «єВідновлення» на Львівщині 115 власників пошкоджених і знищених приватних будинків, квартир (житлових приміщень) отримали виплати на загальну суму понад 14,8 млн грн (орієнтовно 330 тис. євро).

>> СПІВПРАЦЯ В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ

В Україні активно працювали різноманітні міжнародні місії, що надають не лише фінансову підтримку, а і кваліфіковану медичну допомогу. Один із найбільш показових прикладів – Фонд «[Face the Future](#)», четверта місія якого завершилася 26 квітня в Івано-Франківську. Протягом цієї місії американські й канадські пластичні хірурги разом з українськими лікарями провели безкоштовні реконструктивні операції на обличчі та шиї для українських військових.

На фото: хірурги канадсько-американської місії «Face the Future» в Івано-Франківську. Квітень 2024 року. Джерело: [Galka.if.ua](#)

2. Робота над ідентичністю

2.1. Мовна політика

15 березня Кабінет Міністрів України [затвердив](#) Державну цільову національно-культурну програму забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року.

Наприкінці квітня депутати Одеської міської ради [затвердили](#) програму розвитку української мови на 2024–2025 роки з бюджетом 1,8 млн грн (40 тис. євро). Мета програми – розширити сферу

застосування української мови серед дітей і молоді, задовольнити національно-культурні та мовні потреби через мистецькі практики, освітньо-культурні та інформаційні заходи.

Депутати підтримали програму, однак депутатка Ольга Квасницька звернула увагу на відсутність підтримки української літературної діяльності й книговидання, нагадуючи, що Одеса з 2019 року є літературним містом ЮНЕСКО.

2.2. Політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення

З моменту [ухвалення](#) в березні 2023 року Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» до 27 квітня 2024 року в Одесі [перейменували](#) два райони міста, 210 вулиць і провулків, десять топонімічних об'єктів – алеї, сквери, площі.

Однак через значну кількість топонімів, що підлягають перейменуванню, та активну дискусію навколо деяких із них частина об'єктів так і не отримала нові назви. Наприклад, на сесії Одеської міської ради депутати видалили з переліку на перейменування вулицю та площу Льва Толстого, вулиці Буніна й Жуковського, проспект Гагаріна та ще шість топонімів, попри те, що вони пройшли історико-топонімічну комісію та громадські слухання.

У Рукшинській громаді Чернівецької області [планували перейменувати](#) 30 вулиць і провулків, назви яких пов'язані з радянським минулим. Сільська рада пропонувала назвати вулиці на честь загиблих бійців із громади.

Закон встановлює, що в разі, коли органи місцевого управління у відведений час не ухвалили рішення про перейменування чи демонтаж імперської символіки, то такі повноваження переходять до органів управління вищого рівня. Після 27 квітня 2024 року повноваження з перейменування вулиць і демонтажу пам'ятників відповідно до закону перейшли від мерів міст і селищ до керівників обласних державних адміністрацій.

ХТО ТА В ЯКІ ТЕРМІНИ УХВАЛЮВАТИМЕ РІШЕННЯ

про перейменування топонімів у межах населених пунктів та демонтаж пам'ятників і пам'ятних знаків, які не підпадають під дію законодавства з охорони пам'яток

- **27 липня 2023 – 27 січня 2024**
Органи місцевого самоврядування населених пунктів – сільські, селищні, міські ради або військово-цивільні адміністрації
Якщо на цьому етапі рішення не ухвалено, повноваження отримують
- **27 січня – 27 квітня 2024 року**
Сільські, селищні, міські голови або особи, які здійснюють їхні повноваження
Якщо на цьому етапі рішення не ухвалено, повноваження отримують
- **27 квітня – 27 липня 2024 року**
Голови обласних державних адміністрацій або особи, які здійснюють їхні повноваження
Рішення про перейменування населених пунктів ухвалює Верховна Рада України

Івано-Франківська обласна державна адміністрація створила робочу групу з питань декомунізації та деколонізації. На вебсайті облдержадміністрації з'явилася рубрика «Декомунізація в області», а в Google-формі збираються пропозиції щодо демонтажу пам'ятників і перейменування вулиць.

Багато громад області активно включилися в цей процес і перейменовували більшість вулиць. З пам'ятниками та меморіалами ситуація була складнішою: станом на 1 квітня демонтовано 27 пам'ятників із 98. Деякі райони завершили цей процес: у Верховинському районі декомунізація повністю завершена, а в Косівському районі перейменовано всі вулиці.

2.3. Свобода віросповідання

5 квітня єпископ Чернівецький і Буковинський Феогност [закликав](#) священників румуномовних громад разом зі своїми парафіянами переходити до Православної церкви України. Буковинці після переходу зможуть зберегти всі звичаї, традиції та мову богослужіння. Водночас, за його словами, якщо парафія ухвалить відповідне рішення, а священник відмовиться, то в Чернівецько-Буковинській єпархії Православної церкви України є священник, який знає і справляє богослужіння румунською мовою.

За [інформацією](#) видання «С4», у Чернівецькій області є щонайменше два десятки територіальних громад, у яких проживає румуномовне населення, майже в жодній із них релігійні громади не переходили з Української православної церкви Московського патріархату до Православної церкви України.

Понад 40 священників Чернівецько-Буковинської єпархії Православної церкви України [займалися](#) військовим капеланством. Частина з них була офіційно закріплена за військовими частинами, але багато інших, які стали капеланами з 2014 року, працювали як волонтери.

Співробітники Національної поліції в Закарпатській області [зabloкували](#) канал розповсюдження пропагандистської літератури, що містить ознаки підбурювання до розпалювання ворожнечі між представниками національних меншин і парафіянами різних релігійних конфесій. Видання поширювали через мережу церковних крамниць Української православної церкви Московського патріархату в Ужгороді. Подібні матеріали також знайшли під час обшуків у Києві, Житомирі та Миколаєві. У цих російських творах виправдовувалася агресія РФ проти України.

2.4. Національні меншини

Віцепрем'єрка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Ольга Стефанішина, яка очолює українську делегацію на переговорах про вступ до Європейського Союзу, [підтвердила](#) готовність України виконати 11 вимог Угорщини стосовно захисту прав національних меншин. Про це вона сказала у виступі на першій Міжурядовій конференції щодо вступу України в ЄС 25 червня.

Україна [отримала](#) цей список ще в січні від глави угорського Міністерства закордонних справ Петера Сіярто; відтоді вже п'ять місяців тривають переговори, але весь цей час угорська сторона виступає проти оприлюднення вимог.

29 травня в Чернівцях уперше [відбувся](#) круглий стіл за участю омбудсманів Румунії та України, на який було запрошено понад 140 представників громадських організацій румунської національної спільноти, а також органів державної влади й місцевого самоврядування. У межах заходу голова Чернівецької обласної ради запропонував створити постійну комісію з питань прав національних меншин.

Омбудсмани Румунії Ренате Вебер і України Дмитро Лубінець також відвідали громади й навчальні заклади регіону, де проживають національні меншини, і разом визначили пріоритети захисту їхніх прав в Україні.

29 квітня в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича [відбулася](#) публічна дискусія «Чернівці як діалогова платформа для національних спільнот Центральної Європи». Під час заходу обговорили новий закон про національні меншини, особливості міжнаціональної взаємодії в регіоні, перспективи розвитку міжетнічних і міждержавних відносин у форматі Україна – Ру-

мунія. У заході взяла участь й регіональна координаторка Національної платформи стійкості та згуртованості Наталія Нечаєва-Юрійчук.

3. Спільна справа

3.1. Взаємодія на рівні спільнота – влада. Довіра до рішень влади. Реагування на потреби та бізнесові й громадські ініціативи

>> ПОТРЕБИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ЇХНІХ СІМЕЙ

У Чернівецькій області протягом 2023–2024 років [програмою](#) «Гранти для ветеранів та членів їх сімей» [скористалися](#) 20 осіб. Гранти загальною сумою майже 10 млн грн отримали чинні військові, демобілізовані та члени їхніх сімей. У 2024 році будуть реалізовані бізнес-ідеї, пов'язані з відкриттям і розширенням бізнесу, зокрема: магазин із продажу дитячих іграшок; спортивний клуб; кав'ярні; продуктові магазини; мобільні точки продажу фастфуду; вирощування овочів і зелені в теплицях тощо.

У Львові 13 червня [відкрився](#) громадський простір для військовослужбовців під назвою «Вибір». Він базується в Будинку офіцерів і призначений для військових, ветеранів і членів їхніх родин. Проєкт реалізований за підтримки Фондації підтримки медицини для військових, Будинку офіцерів, Кризової служби Львова та Центру військового капеланства Львівської архієпархії Української греко-католицької церкви. Допомогу для облаштування простору надали закордонні українські спільноти.

Громадський простір складається з відремонтованих і спеціально переобладнаних інклюзивних приміщень, де розмістилися виставковий зал, великі простори для спільної роботи, проведення майстер-класів, зустрічей, конференцій, перегляду фільмів і занять спортом. Окрім того, у приміщенні є укриття.

У Чернівецькій області ветерани війни [отримали доступ](#) до 95 послуг, більшість із яких – безкоштовні, а частина надається зі зниженою вартістю. Для зручності отримання інформації про доступні послуги в кожній громаді Міністерство у справах ветеранів України розробило електронну мапу.

На е-карті зібрано інформацію про послуги від державних, благодійних, громадських і міжнародних організацій, доступні для ветеранів, їхніх родин, а також членів сімей загиблих військових. Мапа охоплює такі послуги, як психологічна й медична підтримка, житлові програми, грошова допомога, послуги з працевлаштування та розвитку бізнесу. Окрім того, у переліку є заклади, що надають послуги з протезування та реабілітації.

Також для ветеранів і їхніх сімей [розробили](#) спеціальний чат-бот «Ветеранський побратим Буковини», де зібрана актуальна й корисна інформація для захисників і їхніх рідних. Ветерани можуть поставити питання й отримати необхідну інформацію про пільги, правову допомогу, корисні посилання на послуги тощо.

>> АРМІЯ ДРОНІВ

В Івано-Франківській області активно [розвивалася](#) підготовка операторів БПЛА. Школа операторів БПЛА «Чорний ворон Івано-Франківськ», яка є філією однойменної київської школи, входить до державної ініціативи «Армія дронів». За два тижні інтенсивного навчання студенти можуть опанувати пілотування дронів і здобути базові навички з інженерії. Курс триває два тижні зі щоденними заняттями по чотири години. За три місяці навчання пройшли близько сотні учнів різного віку – від 15 до 57 років. Після завершення курсу студенти отримують сертифікат, який дозволяє їм претендувати на посади у військах, що використовують літальні апарати, якими управляє особа із землі (FPV-військах).

>> ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ

Івано-Франківська громада [підтримувала](#) малий і середній бізнес в умовах відключення енергопостачання. Підприємці могли отримати часткову компенсацію вартості генераторів і систем су-

путникового зв'язку з міського бюджету. Станом на 17 червня було опрацьовано 27 заявок, з яких 25 погодили, і місто вже видало 684 150 грн.

Щоб скористатися компенсацією, підприємство повинно мати не менше ніж 20 м кв. вільної площі для розміщення десяти осіб, а також обладнаний санвузол і робочі електричні розетки. Це потрібно для того, щоб приміщення могло використовуватися як пункт обігріву для мешканців громади в разі, коли електропостачання немає понад 12 годин. Відшкодування становить 50% від вартості генераторів чи систем безперебійного живлення, але не більше ніж 30 тис. грн (приблизно 885 євро).

3.2. Взаємодія на рівні суспільства. Ініціативи. Довіра між групами

>> ДОПОМОГА ЗСУ

Айтівці з ГО «Strong Boys» у Чернівцях за майже пів року **виготовили** й передали військовим близько сотні дронів. Вони починали з друку деталей на 3D-принтерах і тепер можуть виготовляти до десяти дронів на тиждень. Наразі вони працюють над більш економною комплектацією дронів, щоб знизити витрати й збільшити виробництво до десяти одиниць на день.

Знаковим для Чернівців й області **став** піший похід путильчанина Валерія Манари, людини з інвалідністю, який таким чином зібрав 426 536 грн, щоб придбати необхідні для підрозділу його друга-військового Миколи Терена засоби радіоелектронної боротьби та дрони.

>> МАСОВІ АКЦІЇ

15 червня в Одесі на Дерибасівській вулиці **відбулася** акція близько сотні родичів і друзів полонених військових, які вимагали звільнення цих бранців Росії. Організаторка акції, Анна Пажера, зазначила, що з осені 2023 року подібні акції проводяться майже щотижня. Вона підкреслила важливість таких ініціатив для підвищення обізнаності суспільства про долю бійців, які вже два роки перебувають у полоні, і закликала до подальшої підтримки й розголосу.

4. Зміни в соціальній структурі

4.1. Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю

До Івано-Франківщини **планують евакуювати** шість геріатричних і психоневрологічних інтернатних закладів із Харківської області. Інтернати, які обслуговують до 400 осіб кожен, перемістяться разом із підопічними, обладнанням і персоналом.

У Львові **відкрився** центр реабілітації для дітей «UNBROKEN KIDS», який надає безкоштовні медичні послуги – від діагностики до надскладних хірургічних операцій, протезування та повноцінної реабілітації. Центр прагне допомогти постраждалим від російської агресії, а також пацієнтам, які зіткнулися зі складними недугами в ранньому віці.

У квітні у Львівському обласному клінічному перинатальному центрі **було облаштовано** нове сучасне укриття площею 700 кв. м. Воно функціонує як мініатюрний перинатальний центр, оснащений усім необхідним для надання медичної допомоги: пологовим залом, операційною, палатами інтенсивної терапії для породіль і новонароджених, а також постінтенсивного догляду. Тепер медики центру зможуть працювати в укритті, яке відповідає сучасним вимогам безпеки, інклюзивності й медичним і будівельним стандартам.

Цього року однією з проблем стала відсутність таборів для оздоровлення дітей пільгових категорій. Табори «Дністер плюс» і «Під лісом» на Буковині [були визнані](#) непридатними через низку порушень, виявлених під час перевірки. На час написання звіту Чернівці не мали альтернативних варіантів для оздоровлення пільговиків.

4.2. Потреби вимушених переселенців. Реагування

>> ЖИТЛО ДЛЯ ВПО

19 червня голова Чернівецької обласної ради Олексій Бойко [підписав](#) грантовий договір із Міжнародною фінансовою корпорацією, який передбачає фінансування реновації споруд комунальної власності як тимчасового житла для вимушених переселенців.

>> ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ВПО

За [інформацією](#) Чернівецької ОВА, «в області 33% ВПО, які проживають у місцях тимчасового проживання, вже працевлаштовані. 900 людей знайшли роботу через центр зайнятості. Мікрогранти від держави для започаткування або розширення бізнесу у Чернівецькій області вже отримали 24 внутрішньо переміщені особи, а 155 підприємців скористалися грантовою допомогою в рамках програм від міжнародних партнерів».

>> ПІДТРИМКА ТА АДАПТАЦІЯ ВПО

В Одесі відкрили Центр життєстійкості, інклюзивний простір для ВПО та місцевих мешканців. Проект, що є частиною Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», ініційованої першою леді Оленою Зеленською, реалізує Міністерство соціальної політики України у співпраці з БФ «Карітас Одеса УГКЦ» та Одеською міською радою. Центр пропонує повний спектр психосоціальної підтримки, а також може надавати юридичну допомогу, консультації щодо зайнятості, супроводжувати ветеранів тощо. Міжнародними партнерами проекту стали ЮНІСЕФ та ВООЗ, які забезпечують навчання для команд спеціалістів.

Інтеграція ВПО в місцеві громади залишалася важливим питанням порядку денного. У громадах функціонували ради ВПО та реалізувалися різноманітні проекти, спрямовані на їх інтеграцію. Особлива увага приділялася культурній взаємодії та просвітництву. Наприклад, на Буковині відбувся [підсанкарський марафон мариупольців](#), які вже втретє відзначали Великдень далеко від рідного дому.

20 червня в Івано-Франківську [відбувся](#) крафтовий ярмарок «Дороги Надії», де підприємці-ВПО представили свої товари й послуги. Учасники програми, які пройшли піврічний тренінг зі створення та реалізації бізнес-планів, успішно впроваджують свої проекти завдяки виграним грантам від «Карітас Україна». Так, харків'янка Наталія Василенко та її чоловік використали фінансування розміром 10 тис. дол., щоб придбати обладнання та відкрити виробництво меблів і предметів декору. Пара Івана Савченка й Людмили Мадамінової, які покинули рідний Крим через окупацію, відкрила онлайн-ресторан узбецької кухні «Університет плову» в Івано-Франківську. Також вони шукали приміщення для закладу, у якому зможуть відтворити для своїх клієнтів домашній затишок.

4.3. Потреби добровольців територіальної оборони. Реагування. Мобілізація

Для посилення мотивації до мобілізації Веренчанська громада Чернівецької області [запропонувала](#) своїм мешканцям винагороду за укладання контракту із ЗСУ. Депутати сільради ухвалили рішення, згідно з яким мешканцям громади виплачуватимуть 20 тис. грн за приєднання до лав ЗСУ.

Розширилася практика залучення військових підрозділів до процесу мобілізації, які активно рекламують службу у своїх рядах, акцентуючи на різноманітних позиціях, гарантованій підготовці й

достойному матеріальному забезпеченні. 14 червня в Івано-Франківську [відкрився](#) Центр рекрутингу української армії, який став 24-м подібним центром в Україні. Це пілотний проєкт Міністерства оборони України, завдання якого – забезпечити підбір вакансій у Силах оборони; проконсультувати кандидатів щодо служби в різних підрозділах українського війська; супроводжувати їх від звернення до центру до призначення на посаду в ЗСУ.

У прикордонній Чернівецькій області зберігалася проблема незаконного перетину кордону чоловіками мобілізаційного віку, які намагалися уникнути служби в ЗСУ. Зростає як попит, так і пропозиції на цьому «ринку», причому вартість такої «послуги» систематично [підвищувалася](#). Для незаконного перетину кордону використовувалися різноманітні схеми, часто за участі посередників, у тому числі правоохоронців. У травні Державне бюро розслідувань (ДБР) [затримало](#) правоохоронця, який, використовуючи власний автомобіль, перевозив осіб повз блокпости до кордону, а потім надавав їм інструкції для пішого перетину кордону з Румунією. Вартість таких «послуг» становила 6,5 тис. євро.

Оприлюднено [інформацію](#) про загальну кількість чоловіків, які нелегально перетнули північний кордон із Румунією, – близько 11 тис. осіб. 19 загинули, намагаючись зробити це.

Соціальне невдоволення методами роботи місцевих ТЦК та СП [зросло](#), що призводило до проявів спротиву та агресії. Так, у селі Черногузи на Вишниччині стався інцидент, коли місцеві жителі побили представника ТЦК. Військовий для самозахисту був змушений застосувати зброю.

Хід війни та мобілізація все більше позначалися на ринку робочої сили. «Є велика проблема у людському ресурсі. Все-таки відчувається брак 282 працівників на наших комунальних підприємствах. Зараз до цієї кількості додалися ще 16 працівників, яких нещодавно мобілізували», – [зазначив](#) міський голова Івано-Франківська Руслан Марцінків.

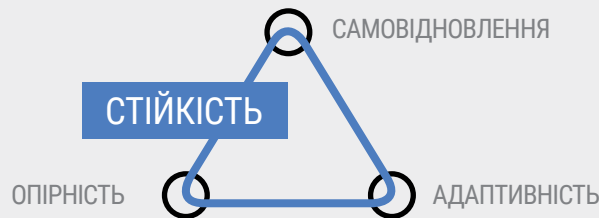
Міський голова Чернівців Роман Клічук [повідомив](#), що протягом останніх тижнів повістки отримали 52 працівники водоканалу, 25 працівників Чернівецького транспортного управління та 70 співробітників Калинівського ринку. Мер зазначив, що, хоча міська рада підтримує мобілізацію, для комунальної інфраструктури така ситуація становить загрозу. Клічук також висловив припущення, що кількість туристів у місті зменшилася через «бездумну мобілізацію», яка, за його інформацією, відбувається лише на вокзалі Чернівців. Він охарактеризував цей процес як «полювання на людей, на гостей міста».

Специфічні підходи до мобілізації ставили питання про розумність дій. Найбільша мережа людей з вірусом імунодефіциту «100% Життя» [пропонувала](#) розробити алгоритм для забезпечення безперешкодної роботи водіїв медичних і гуманітарних вантажів. Приводом послугувало те, що працівники Мукачівського ТЦК зняли з рейсу 23-річного водія вантажівки з ліками для ВІЛ-інфікованих і направили на проходження військово-лікарської комісії, унаслідок чого ліки не встигли доставити вчасно до Івано-Франківська й Тернополя.

МЕТОДОЛОГІЯ ЗБОРУ ДАНИХ

Концептуальна рамка підходу Національної платформи стійкості та згуртованості

СТІЙКІСТЬ – суспільна практика на національному, регіональному та місцевому рівнях, яка створює можливості для подолання викликів і трансформації.

Ми вимірюємо її в трьох площинах:

- адаптація суспільних систем та інститутів до криз і різких змін середовища;
- самовідновлення – мобілізація громадян, інститутів для розв'язання різних гуманітарних, соціальних і безпекових завдань у співпраці;
- опірність – стабілізація моделей співпраці між владою, бізнесом, громадянським суспільством, які сприяють підвищенню рівня міжсекторальної довіри в ході трансформації.

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ – стан соціальних зв'язків у суспільстві між суспільними групами (по горизонталі) та між суспільством і владою (по вертикалі). Вимірюється за рівнями довіри та нормами взаємності (розвитком позитивного соціального капіталу); міцністю громадянського суспільства; наявністю інститутів управління конфліктами (наприклад, відповідальна демократія, незалежне судочинство тощо).

СТІЙКІСТЬ І СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ базуються на спільних підходах і цінностях, розмаїтих моделях взаємодії.

>> **ФОКУС:**

- на акторах, змінах в управлінні, оцінюванні вразливості, здатності до адаптації, трансформації на відміну від повернення в попередній стан.

>> **ЗБІР ДАНИХ:**

- тимчасово окуповані та прифронтові території – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська, Харківська області;
- території, де не ведуться бойові дії, – Одеська, Миколаївська, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області.

ДЖЕРЕЛА ДАНИХ – публікації в ЗМІ, рішення органів влади, проекти рішень органів влади, дані опитувань громадської думки, дані в соціальних мережах, звіти неурядових організацій, будь-яка інша оприлюднена інформація. Дані збирають координатори Національної платформи стійкості та згуртованості в 11 областях, спираючись на джерела даних, власне розуміння стану справ і залученість у місцеві процеси згуртованості.

>> ПРОБЛЕМАТИКА

На тимчасово окупованих територіях:

- **Динаміка окупації.** Просування російських військ, становище окупованих населених пунктів; позиції мешканців регіону / громади / політичних сил щодо російських окупаційних і воєнних дій.
- **Зміни в системі управління.** Рішення та інформація від окупаційної влади; прояви колабораціонізму; вилучення майна; експропріація продуктів окупаційними адміністраціями.
- **Гуманітарна ситуація.** Фільтраційні дії окупаційної влади; примусова депортація та її напрямки; захоплення заручників; рекрутинг у збройні формування; характер евакуації; руйнування; доступ до медичної допомоги.
- **Робота над ідентичністю.** Робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів, примусова русифікація; російські державні стандарти освіти; політика пам'яті: топоніміка, музейна справа, свята та їх відзначення; діяльність релігійних організацій.
- **Зміни в соціальній структурі.** Виклики, пов'язані зі становищем жінок і дітей, людей з інвалідністю.

На територіях, де не відбуваються бойові дії:

- **Динаміка воєнних дій.** Обстріли / озброєння, застосоване проти мирного населення; руйнування.
- **Зміни в системі управління.** Організація діяльності органів влади та доступ громадян до ухвалення рішень на місцевому рівні; доступ до публічної інформації; координація дій волонтерів і влади, а також органів влади між собою, органів влади та військових, волонтерів і військових тощо.
- **Гуманітарна ситуація.** Доступність питної води, їжі, зв'язку, електроенергії; доступ до медичної допомоги; надання гуманітарної допомоги на регіональному рівні.
- **Зміни в суспільному середовищі.** Ставлення в громадах до змін у символіці, календарях (свята, пам'ятні дні); перейменування вулиць та інших об'єктів; робота навчальних закладів, міграція здобувачів освіти та викладачів; громадянське суспільство та бізнес, ринок праці.
- **Становище внутрішньо переміщених осіб.** Забезпеченість житлом і роботою; інтеграція в громаду, що приймає; мережування.

>> ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИХОДУ ЗВІТУ

Початковий моніторинговий звіт охоплює перші чотири місяці широкомасштабного вторгнення (лютий – червень), починаючи з 24 лютого 2022 року; наступні звіти – по два місяці. 11-й випуск охоплює квітень – червень 2024 року.

ПРО УКРАЇНСЬКИЙ НЕЗАЛЕЖНИЙ ЦЕНТР ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Український незалежний центр політичних досліджень – неурядовий непартійний аналітичний центр.

УНЦПД з 1991 року спрямовує свої зусилля на утвердження демократії та впливового громадянського суспільства в Україні. Ми пропонуємо рішення для державної політики у сфері демократії, співпрацюємо із зацікавленими сторонами, здійснюємо комунікаційні кампанії.

За нашою діяльністю можна стежити на сайті www.ucipr.org.ua та в соціальній мережі Facebook – <https://www.facebook.com/UCIPR>.

Долучитися до нашої діяльності можна через різні види партнерства, написавши нам на електронну скриньку ucipr@ucipr.org.ua.

СТІЙКІСТЬ ТА ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ

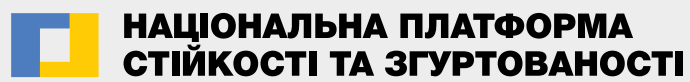
Періодичний звіт на основі моніторингових матеріалів з обраних регіонів України
Випуск 11. Квітень – червень 2024 року

Горобчишина Світлана Анатоліївна
Конончук Світлана Григорівна

Літературна редакторка – Добоні Мар'яна Іванівна
Дизайнер – Буравченко Сергій Валерійович

Електронне видання

Випуск 27.08.2024 року

2024